

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1885.   Andra Kammaren.   N:o 53.

Fredagen den 8 Maj.

Kl. $\frac{1}{4}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 1 innevarande månad.

§ 2.

Föredrogos, men blefvo å nyo bordlagda:

Lag-Utskottets Utlåtande N:o 56;

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Betänkande N:o 7
(i samlingen N:o 18); och

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 8,
(i samlingen N:o 19).

§ 3.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

Konstitutions-Utskottets Utlåtande N:o 15, i anledning af väckt motion om ändring i § 89 Regeringsformen;

Stats-Utskottets Memorial N:o 52, med förslag till voteringspropositioner m. m. med anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i åtskilliga till regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel hörande frågor;

Sammansatta Stats- och Banko-Utskottets Utlåtande N:o 5, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till instruktion för Riksdagens revisorer af stats-, banko- och riksgäldsverken;

Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 7, angående villkoren för försäljning af bränvin; samt

Samma Utskotts Memorial N:o 8, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande vissa punkter af Bevillnings-Utskottets Betän-

kande N:o 5, angående åtskilliga ännu oafgjorda delar af tullbevillningen.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden skulle uppföras främst & föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Härefter åtskildes Kammarens ledamöter kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
H. A. Kolmodin.

Lördagen den 9 Maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 2 innevarande månad.

§ 2.

Föredrogs och bordlades för andra gången Konstitutions-Utskottets Utlåtande N:o 15.

§ 3.

Härefter förekom till behandling Stats-Utskottets Memorial N:o 52, med förslag till voteringspropositioner m. m. med anledning af Kamrarnes olika beslut i åtskiliga till regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel hörande frågor.

Punkten 1.

Den deri föreslagna voteringsproposition godkändes.

I *punkten 2* hade Utskottet hemställt om antagande af en så lydande voteringsproposition:

“Den, som vill, att Riksdagen bifaller Kongl. Maj:ts framställning derom, att för uppförande af en tillbyggnad för riksarkivet å dess nuvarande tomt och en mindre del af Riksgäldskontorets tomt, på sätt statsrådsprotokollet innehåller, ett anslag af 575,000 kronor beviljas och deraf för år 1886 anvisas 100,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen icke nu beviljat något anslag för uppförande å riksarkivets nuvarande tomt af en ny byggnad för det samma.“

Efter föredragning häraf anförde

Herr Danielson: Jag ber Kammaren medgifva, att den nu föredragna voteringspropositionen må i någon mån ändras. Man har nemligen fäst uppmärksamheten vid att ett tryckfel insmugit sig i ja-propositionen, hvarigenom densamma icke blir fullt tydlig med den af Utskottet formulerade ordalydelsen. Jag föreslår därför att denna del af voteringspropositionen måtte erhålla följande lydelse:

“Den, som vill, att Riksdagen bifaller Kongl. Maj:ts framställning derom, att för uppförande af en tillbyggnad för riksarkivet å dess nuvarande tomt och en mindre del af Riksgäldskontorets tomt, på sätt statsrådsprotokollet innehåller, ett anslag af 575,000 kronor beviljas och deraf *på extra stat* för år 1886 anvisas 100,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, etc. d. v. s. att orden “*på extra stat*“ inskjutas framför orden “för år 1886“.

Härefter blef den framlagda voteringspropositionen godkänd med den af Herr Danielson påyrkade rättelse, i följd hvaraf slutet af den föreslagna ja-propositionen erhöll följande lydelse: “och deraf *på extra stat* för år 1886 anvisas 100,000 kronor“.

De i *punkterna 3—5* föreslagna voteringspropositioner godkändes.

Punkten 6.

Utskottets deri gjorda hemställan bifölls.

Punkten 7.

I förevarande punkt hade Utskottet till godkännande framlagt en så lydande omröstningsproposition:

“Den, som vill, att Riksdagen för år 1886 anvisar ett anslag till Kongl. Maj:ts förfogande af 20,000 kronor att användas till understöd åt sådana anstalter eller föreningar, som anordna föreläsningkurser för arbetsskassen; dock under följande vilkor:

att det understödsbelopp, som utgifves till hvarje anstalt eller förening, i allmänhet icke må öfverstiga 3,000 kronor för år räknadt; dock med rättighet för Kongl. Maj:t att, der särskilda förhållanden dertill föranleda, öka beloppet till högst 5,000 kronor;

att kommuner eller enskilde tillskjuta minst lika mycket som staten;

att anstaltens angelägenheter vårdas af en styrelse, som antager föreståndare och lärare;

att föreläsningarna ordnas regelbundet, visst antal timmar i veckan under fem till åtta månader och i väl afpassade kurser;

att anstalten förfogar öfver kunniga och dugliga, för denna undervisning lämpliga lärarekrafter samt tillräcklig och passande undervisningsmateriel;

att alla politiska och religiösa strider eller förhandlingar vid föreläsningar eller undervisningen varda förbjudna; samt

att anstalten eller föreningen skall vara skyldig att underkasta sig de vilkor och kontroller, som i öfrigt af Kongl. Maj:t pröfvas nödiga eller lämpliga, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen beviljat ett extra anslag för år 1886 af 15,000 kronor, att användas till understöd åt sådana anstalter eller föreningar, som anordna föreläsningkurser för arbetsskassen; dock under följande vilkor:

att det understödsbelopp, som utgifves till hvarje anstalt eller förening, icke får öfverstiga 3,000 kronor för år räknadt;

att kommuner eller enskilde tillskjuta minst lika mycket som staten;

att anstaltens angelägenheter vårdas af en styrelse, som antager föreståndare och lärare;

att föreläsningarna ordnas regelbundet, visst antal timmar i veckan under fem till åtta månader och i väl afpassade kurser;

att anstalten förfogar öfver kunniga och dugliga, för denna undervisning lämpliga lärarekrafter samt tillräcklig och passande undervisningsmateriel;

att alla politiska och religiösa strider eller förhandlingar vid föreläsningarna eller undervisningen varda förbjudna; samt

att anstalten eller föreningen skall vara skyldig att underkasta sig de villkor och kontroller, som i öfrigt af Kongl. Maj:t pröfvas nödiga eller lämpliga.“

Efter uppläsande häraf anförde

Herr vice Talmannen L. O. Larsson: Jag anhåller att få rätta ett tryckfel eller en misskrifning, som uppstått i denna punkt. Det står nemligen i öfversta stycket på sid. 18 "föreläsningskurser", hvilket ord bör ändras till "föreläsningar" på det innehållet må blifva i öfverensstämmelse med det beslut, som af Första Kammaren fattats.

Med bifall till den af Herr vice Talmannen sålunda gjorda framställning, blef den föreslagna voteringspropositionen godkänd, med den förändring, att det i ja-propositionen förekommande ordet "föreläsningskurser" utbyttes mot ordet "föreläsningar".

§ 4.

Föredrogos, men blefvo å nyo bordlagda:
Sammansatta Stats- och Banko-Utskottets Utlåtande N:o 5 samt
Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 7.

§ 5.

Föredrogs vidare Bevillnings-Utskottets Memorial N:o 8, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande vissa punkter af Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 5, angående åtskilliga ännu oafgjorda delar af tullbevillningen.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

De i *punkterna 2 och 3* föreslagna voteringspropositioner blefvo af Kammaren godkända.

Punkten 4.

Sedan Andra Kammaren vid behandlingen af ofvanomförmälda betänkande till Utskottet återremitterat punkten 41, innefattande Utskottets tillstyrkande af en af Kongl. Maj:t gjord framställning om nedsättning i lastpenningarne, hade Utskottet, med förmälan att Första Kammaren redan bifallit berörda framställning, i förevarande punkt till Andra Kammaren hemställt, att Kammaren ville fatta beslut beträffande Utskottets hemställen uti förberörda punkt 41 af dess Betänkande N:o 5.

Ordet lemnades på begäran till

Herr Sjöberg från Stockholm, som yttrade: Det förefaller mig som om det icke vore lämpligt att företaga en kanske långvarig diskussion i förevarande fråga på en dag sådan som denna, och tillåter jag mig därför hemställa, att nu föredragna punkt må ytterligare läggas på bordet.

Då flere af Kammarens ledamöter hördes häruti instämma blef den föredragna punkten å nyo bordlagd.

§ 6.

Till afgörande förelåg Stats-Utskottets Memorial N:o 43, med förslag till åtskilliga stadganden, som böra införas i det nya reglementet för Riksgäldskontoret.

Herr Sjöberg från Stockholm erhöll på begäran ordet och yttrade: I öfverensstämmelse med Kammarens beslut vid föredragning af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 31, angående då ifrågakända stadganden i det blifvande reglementet för Riksgäldskontoret, tillåter jag mig äfven nu hemställa, att det nu föredragna memorialet må bifallas utan föregående uppläsning af de särskilda stadgandena, som afses i samma memorial. De äro, såsom herrarne finna, alla i öfverensstämmelse med nu gällande stadganden.

Den af Herr Sjöberg i afseende å sättet för föredragningen gjorda framställning godkändes; hvarefter, och sedan Utskottets ifrågavarande hemställan blifvit uppläst, samma hemställan blef af Kammaren bifallen.

§ 7.

Om åtgärder i och för upphörande af de enskilda bankernas rätt att utgifva egna banksedlar å tio kronor.

Härefter företogs till handläggning Sammansatta Stats- och Banko-Utskottets Memorial N:o 4, med anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande Sammansatta Stats- och Banko-Utskottets Utlåtande N:o 3, i fråga om åtgärder i och för upphörande af de enskilda bankernas rätt att utgifva egna banksedlar å tio kronor.

Sedan Andra Kammaren, på sätt det i aftonsammanträdet den 2 innevarande Maj förda protokoll under § 3 utvisar, till Sammansatta Stats- och Banko-Utskottet återförvisat Utskottets Utlåtande N:o 3, hemstälde Utskottet — med förmälan, att dess i berörda Utlåtande gjorda framställning af Första Kammaren afslagits — att Andra Kamraren behagade i ämnet fatta beslut.

I 1:sta punkten af sitt förenämnda Utlåtande N:o 3 hade Utskottet föreslagit, att Riksdagen ville besluta "att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om snar pröfning af senaste bankkomités utlåtande och framläggande för Riksdagen af de förslag, som må finnas erforderliga för att bereda och genomföra en återgång till systemet af en enda sedelutgifvande bank."

Efter uppläsande häraf anförde

Herr Gumælius: Herr Talman! Jag skall till en början erkänna, att då denna fråga förra gången föredrogs i Kammaren, egnade jag icke åt diskussionen den uppmärksamhet, som jag bort. Jag uppehöll mig då till största delen i Första Kammaren, der frågan samtidigt behandlades och hvarest hon för den dagen ådrog sig ett helt annat intresse, än i denna Kammare, hvilken helt naturligt intog en afvaktande hållning. Detta gör att jag icke har fullt reda på det, som förekom under den långa diskussionen i denna Kammare, men man har sagt mig, att från flera håll framdrogs här under öfverläggningen ungefär hvad man sett i smärre utkomna skrifter i ämnet — en dylik har till och med utdelats inom Riksdagen — och i en mängd tidningsuppsatser, i hvilka frambesvurits förskräckliga bilder, huru det skulle komma att se ut, om tiokronesedlarne indroges.

Egentligen är frågan om tiokronesedlarne i princip länge sedan pröfvad och afgjord af Riksdagen samt i viss mån äfven af Kongl. Maj:t. Vid 1874 års riksdag blef det ju principiellt bestämdt, att tiokronesedlarne skulle indragas, så snart Kongl. Maj:t funne sådant lämpligt; och vid 1879 års riksdag, då femkronesedlarne indroges, uttalades från regeringens sida här i Riksdagen den åsigten, att tiokronesedlarne borde indragas inom loppet af år 1882, för den händelse nemligen att Riksdagen derförinnan vidtoge sådana åtgärder, som kunde finnas behöfliga för Riksbankens förstärkande. Nu veta vi, att Riksbanken sedan dess blifvit högst väsentligt förstärkt, särskildt genom denna Riksdags beslut om grundfondens höjande samt genom betydliga bankovinstmedels innehållande. Emellertid har man i denna Kammare talat om och har det blifvit särskildt framhållet i skrifter och uppsatser från de enskilda bankernas sida, att man borde visa välvilja mot de stackars landtbrukarne, som skulle slita förfärligt ondt, om tiokronesedlarne indroges. Det är naturligtvis här icke fråga om de enskilda bankernas egna fördelar; det bör icke kunna ens mistänkas, att man i en fråga sådan som denna ser mycket på de egna intressena. Äfven om, såsom jag tror är förhållandet i Första Kam-maren och jemväl i denna Kammare, det finnes personer, som räkna sina andelar i enskilda banker i hundratusentals kronor, så får man väl så mycket mer antaga, att de se frågan ur en högre synpunkt och att detta jemväl gäller om dem af Kammarens medlemmar, som till de enskilda bankerna möjligen stå i något särskildt förhållande, såsom t. ex. det af direktörer eller tjänstemän.

Man lär ha talat mycket om de många afdelningskontoren och förespeglat, att de allmänt skulle till orternas ofärd försvinna med de privata tiokronesedlarne. Jag ber få uttala den mening, att åt denna del af frågan större uppmärksamhet blifvit egnad, än hon i sjelfva verket förtjenar, och om likväl äfven jag önskar yttra några ord om afdelningskontoren, är det för att frågan må skådas ur en annan synpunkt än hittills. Jag vill då först hålla mig till en med anledning af den föreslagna indragningen af tiokronesedlarne utgifven promemoria, som, vare sig med rätt eller orätt, säges hafva sin impuls

*Om åtgärder
i och för upp-
hörande af
de enskilda
bankernas
rätt att ut-
gifva egna
banksedlar
å tio kronor.
(Forts.)*

*Om åtgärder
i och för upp-
hörande af
de enskilda
bankernas
rätt att ut-
gifva egna
banksedlar
å tio kronor.
(Forts.)*

från den ena och sin penna i den andra Kammaren. I denna promemoria erinras bland annat, att Sveriges enskilda banker hafva 27 hufvudkontor och 144 afdelningskontor, hvaremot de icke sedelutgivande bankerna uppgifvas icke hafva flera än 3 afdelningskontor. Tager man nu del af de i detta ämne senast i riksdagstrycket intagna meddelanden, så finnas de anförda siffrorna rigtiga i hvad de angå de enskilda bankerna, hvaremot siffran rörande de icke sedelutgivande bankerna är felaktig, i det dessa i verkligheten hafva 12 i stället för 3 afdelningskontor. Jag fäster visserligen icke mycken vikt härvid; men det är alltid ett prof på hvilken grad af tillförlitlighet man får tillmätta dylika uppgifter i viss syftning.

Ser man vidare efter hur dessa de privata bankernas afdelningskontor äro förlagda, så skall man finna, att bankerna visserligen icke uteslutande ledas af den filantropiska känslan att vara de mera aflägsset belägna och tryckta orterna till gagn och hjälp; snarare ser det då ut, som den afund mot de enskilda bankerna, som man hört från deras sida tillvitas riksbanksintresset därför att detta vill gifva Riksbanken en solid ställning och på samma gång vår penningrörelse en fastare centralpunkt, snarare, säger jag, ser det ut som denna afund icke vore så alldeles främmande hos de enskilda bankerna sjelfva. Ty det är eljest förundransvärdt, att sådana orter, som redan fått afdelningskontor från en privatbank, beredas samma förmån af andra bankinrättningar; hvartill orsaken väl mindre lärer vara att söka i någon åstundan hos bankerna att hjälpa de respektive orterna, utan fast mer i den omständigheten, att den ena banken icke kan tåla att den andra ensam beherskar sedelspridningen i en ort, och därför för att få äfven sina sedlar i omlopp der också upprättar en filial på platsen. Och är det ur denna synpunkt, som de enskilda bankerna inrättat sina många afdelningskontor, tror jag att åtskilliga af dem utan någon olägenhet, ja rent af till väsentlig fördel, skulle kunna indragas. Då nu på en plats, som är för liten för två eller flera afdelningskontor, icke dess mindre mer än en bank upprättar en dylik filial derstädes, blir naturligtvis, enär man måste lefva och förtjena, följden den, att man hvar på sitt håll gör allt för att få ut sina sedelfabriksalster, hvarigenom åter lånebegäret mer än skäligen är främjas, och detta helt säkert mängen till ofärd.

Vi minnas hurusom en numera framstående statsman i sin ungdom — då Mälarebanken hade upprättat ett afdelningskontor i en stad, der redan en annan bank hade ett sådant, fälde det yttrandet, att detta vore "att hjälpa tu och stjelpa sju". Denna sats torde må hända vara tillämplig på mer än en enskild banks afdelningskontor.

På tal om Mälarsebanken, kan jag exempelvis nämna, att den har ett afdelningskontor i den aktningvärda, men icke stora staden Enköping, der äfven Uplandsbanken funnit nödigt hålla en filial. Jag tror till och med att de begge kontoren någon tid varit inrymda i samma hus; hvilket naturligtvis varit särdeles bekvämt för den som lånar i den ena banken för att göra en afbetalning i den andra. I Sala, äfven en aktningvärd och framstående stad utan tvifvel, men icke heller bland de större, hafva samma två banker afdelningskontor,

ehuru jag misstänker att orten skulle kunna reda sig med ett. Kommer jag till en annan stad, som ligger närmare min hemort, nemligen staden Askersund, så rymmer den inom sig först ett afdelningskontor från Örebrobanken och sedan ett från Oscarshamnsbanken. Staden hade förut haft ett afdelningskontor från Vadstenabanken, men den fick som bekant laga förfall. Då passade Oscarshamnsbanken på och förlade ett afdelningskontor i Askersunds stad, som den tyckte vara välbelägen för att der utsläppa sina sedlar, eller om nu banken ville taga äfven den tryckta orten om hand och gifva bankhjälp. Vidare finnes det, exempelvis i Filipstad, två bankkontor, och likaså har Bollnäs — en berömd penningeort — ett kontor från Gefleborgsbanken och ett från Helsinglandsbanken.

Jag har hittills hållit mig till de mindre platserna, som möjligen skulle kunna hjälpa sig med hvar sitt bankkontor, men hafva dubletter. Jag öfvergår nu till några större orter. Kommer jag då till Sundsvall, der det nyligen var fråga om att inrätta ett afdelningskontor från Riksbanken, så lider det samhället ingen brist på penningeanstalter. Der finnes nemligen först Sundsvalls enskilda bank, vidare handelsbanken, så ett kreditaktiebolag och slutligen två folkbanker, utom sparbank och postsparbank. Går jag åter till hufvudstaden, så har man, enligt hvad tillgängliga uppgifter från förra året gifva vid handen, der upprättat 23 olika bankkontor af större eller mindre banker; sedan dess ha åtminstone ett par tillkommit, och utan tvifvel finnas nu i Stockholm öfver 25 bankkontor, utom Riksbankens båda.

Jag vill härmed hafva visat, att man icke absolut får anse att de 144 bankkontoren äro nödvändiga för eller verksamma på 144 särskilda platser; de äro icke förlagda på så stort antal platser; långt derifrån.

Man har sagt att, om enskilda bankernas tiokronesedlar skulle indragas, dessa bankers afdelningskontor i allmänhet skulle upphöra med sin verksamhet. Jag får spörja de herrar, som deltog i 1879 års riksdagsförhandlingar — jag var nemligen då icke riksdagsman — om icke samma varningsord hördes vid nämnda års riksdag. Ytrade man då icke att, om enskilda bankernas femkronesedlar skulle indragas, dessa banker derigenom skulle beröfvas sitt lifsvilkor och att det skulle blifva en förskräcklig kalamitet i landet? Åtminstone fick jag det intrycket af de riksdagsredogörelser, som jag läste i landsorten. Jag håller emellertid icke för otroligt, att, om tiorna borttagas, ett och annat af de enskilda bankernas kontor kommer att indragas, kanske till och med ett eller annat tiotal, företrädesvis sådana, som tillkommit därför, att bankerna derigenom skulle kunna tvinga ut sina sedlar i orterna. Men det är då en tröst, att genom sådana enskilda bankkontor hafva många orter blifvit så uppfostrade, att de nu torde komma att genom sjelfhjelp skaffa sig egna smärre bankkontor, hvilka nog kunna, hvad den mindre rörelsen angår, tillgodose denna lika bra som och till äfventyrs bättre än de enskilda bankerna, hvilka föga befatta sig med smålån och små insatser. I det afseendet ber jag såsom exempel få anföra, att man på åtskilliga håll redan inrättat folkbanker, icke allenast sådana små aktiebanker, som äro upptagna i de

*Om åtgärder
i och för upp-
hörande af
de enskilda
bankernas
rätt att ut-
gifva egna
banksedlar
å tio kronor.
(Forts.)*

*Om åtgärder
i och för upp-
hörande af
de enskilda
bankernas
rätt att ut-
gifva egna
banksedlar
å tio kronor.
(Forts.)*

offentliga redogörelserna, utan äfven solidariska folkbanker, hvilkas reglementen äro stadfästade af vederbörande länsstyrelse. Äfven sparbankerna gå flerstädes i den rigtningen, att de kunna tienstgöra jemväl såsom folkbanker, och man söker på somliga håll ordna deras utlåningsrörelse på ett mera praktiskt sätt än förut.

Jag skall nu, med Herr Talmans tillåtelse, se något till, huru förhållandena på en särskild ort skulle komma att taga sig ut, derest enskilda bankernas tiokronesedlar indragas, och jag skall för detta ändamål välja Örebro län, som jag känner närmast till. Örebro privatbank eger sex kontor, belägna dels i Örebro, dels ock å andra orter inom länet. Emellertid visar det sig, att man äfven under närvarande förhållanden icke i det länet gjort sig aldeles fri från tanken på sjelfhjelp, för den händelse att ett eller annat bankkontor skulle indragas, kanske också med hänsyn till behofvet att redan nu der tillgodose den mindre rörelsens kraf. Inom Örebro län finnas nemligen 4 folkbanker i verksamhet, deraf en i Örebro stad, en i Nora och två på landsbygden, i Halsberg och Fellingsbro, och åtminstone två folkbanker äro ytterligare under anläggning. Alltså får Örebro län snart kanske lika många egna folkbanker som privatbankskontor, och det är att märka, att flera af dessa folkbanker bildats på orter, der redan enskilda bankkontor finnas. Folkbankerna äro också till obestriddligt gagn för sina små områdets rörelse. En af dessa banker, hvilken jag känner närmare till, har nått en ganska stor omsättning, dess in- och utlåningsrörelse stiger till betydliga belopp och den utlemnar lån i mindre summor än de enskilda bankkontoren i allmänhet. Jag vet, att privatbanker visat många kunder ifrån sig till närmaste folkbank, icke därför att dessa kunder varit mindre säkra — de hafva hufvudsakligen varit från landsbygden — utan därför att de lånebelopp, som begärts, varit små, och vederbörande privatbank icke velat besvärta sig med dem. Dessutom finnas i Örebro län, enligt hvad senaste för mig nu tillgängliga uppgifter gifva vid handen, 18 sparbanker med 30 sparbankskontor. Men denna uppgift är ej ny, och möjligen har sparbankernas antal numera ökats, hellre än minskats. Dessa sparbanker, som ega fonder i insatta medel af öfver 5 millioner kronor och dessutom mellan 4 och 5 hundra tusen kronor i egna sparade fonder, utlemna numera lån mot amortering på en tid från och med några få år till 10, 12, ja 15 år och bereda derigenom en stor lättnad för många låntagare. Till dem, som här talat om, huru illa det skulle gå de stackars landtmännen, om tiokronesedlarna indroges, och äfven till dem, som utanför denna Kammare i skrift fört detta tal, må jag nämna att, om man inställer sig i de tre nära hvarandra belägna bankkontoren i Örebro stad någon onsdag eller lördag, hvilka dagar äro s. k. torgdagar, då allmogen är i staden, och ser efter huru de särskilda kontoren en sådan dag äro besökta, så skall man mängen gång finna i Örebro folkbank största antalet, dernäst i Örebro sparbank och kanske det minsta antalet i den bank som omsätter de största beloppen, Örebro enskilda bank. Jag drager deraf den slutsatsen, att åtminstone hvad beträffar den ifrågavarande orten förhållandena i detta hänseende efter tiokronesedlarnes indragning icke

skulle komma att ställa sig så illa för de arma landtmännen, som deras goda vänner från de enskilda bankerna nu söka göra troligt.

Men om jag således, Herr Talman, icke kan skatta vådan af att i någon mån söka begränsa de enskilda bankernas rätt att utgifva sedlar så stor, som många här vilja göra den, så ser jag deremot en annan våda uti att låta deras sedelutgifning fortfara på sätt, den för närvarande pågår. Det är visserligen en sanning, att sedan de enskilda bankernas sedelutgifning börjat, hafva icke här i landet några svårare olägenheter deraf bjertare framträdtt eller någon bristande kredit för de enskilda bankerna visat sig, men vi måste dock medgifva, att det varit hotande ögonblick i den vägen, om de också hastigt gått öfver och afvändts, tack vare ett väl behöfligt, om också icke alltid fullt konstitutionelt, ingripande till de enskilda bankernas förman från statsmaktens sida.

Vi hafva icke någon långvarig erfarenhet om de enskilda bankerna, ty de äldsta af dem äro ju icke mer än femtio år gamla; men under den tid de funnits till hafva vi emellertid haft 1857 års kris, och det är icke någon hemlighet alls, att en god del af de enskilda bankerna då voro mycket nära att stå på hufvudet. Detta var särskildt förhållandet med en stor sydsvensk bank, en likaledes stor bank i mellersta Sverige och för öfrigt flera andra jemförelsevis mindre banker på olika ställen inom landet. Så här långt efteråt kan man mycket väl tala om det förhållande, som för öfrigt torde vara allmänt bekant, att utan ett raskt grepp från en statsmans sida — hvilket för öfrigt blifvit ganska olika bedömdt — skulle vi då sannolikt fått en förfärlig bankkris.

Vi hade sedermera 1879 års kris, hvilken jag också anser mig, utan att träda grannlagenheten för nära, nu kunna tala om, då den mer än en gång bragts på tal inför Första Kammarrens protokoll af personer, som stodo den krisens medelpunkt nära. Den krisen afvändes genom att Riksdagen ansåg sig böra upplägga ett lån af 23 millioner, för att med denna fond understödja de enskilda bankerna. Detta är numera en känd sak, att situationen då var sådan, att Kongl. Maj:t och Riksdagen icke vågade ens gifva denna fond sitt ärliga namn af ett länestöd till enskilda banker, utan att den kallades för en jernvägshypoteksfond, hvarigenom lånet fick ett falskt sken af att stödja jernvägar. Så illa stod det då till med de enskilda bankerna, att staten måste gifva dem både ett ekonomiskt och — i denna form, under detta origtiga namn — ett moraliskt stöd. Vi hafva nog också haft andra tillfällen, då det varit lika illa stäldt med dessa enskilda banker, ehuru icke mer än en, nemligen Vadstenabanken, gått under. Tänk dock om liknande bofstreck, som begingos inom Vadstenabanken, hade träffat någon annan af våra större banker! Männe icke då förhållandet skulle hafva blifvit helt annat, än det blef vid Vadstenabanken? Denna bank hade ju redan förut förlorat allmänhetens i orten förtroende och stod, så att säga, faktiskt under en sorts utredning, då händelsen timade. Den var så klen, att redan ett par år innan banken ramlade, hade till Andra Kammarrens protokoll uttalats vissa funderingar om just den bankens ställning såsom problematisk; och då

*Om åtgärder
i och för upp-
hörande af
de enskilda
bankernas
rätt att ut-
gifva egna
banksedlar
å tio kronor.
(Forts.)*

*Om åtgärder
i och för upp-
hörande af
de enskilda
bankernas
skala som Vadstena bank!
Trotter herrarna, att detta skulle ha gått öfver
utan att återverka icke endast på den ort, der banken låg, utan äfven
vida omkring i landet? Anledningar till bankkriser ha alltså visst icke
saknats, om de än hitintills lyckligtvis kunnat städfas, så att de ej
tagit större omfattning.*
(Forts.)

banken ramlade, voro dess förbindelser, med undantag af de origtigt utfärdade sedlarna, ganska obetydliga. Men tänkom oss — säger jag — att någon af våra större enskilda banker blifvit bestulen i samma skala som Vadstena bank! Tro herrarna, att detta skulle ha gått öfver utan att återverka icke endast på den ort, der banken låg, utan äfven vida omkring i landet? Anledningar till bankkriser ha alltså visst icke saknats, om de än hitintills lyckligtvis kunnat städfas, så att de ej tagit större omfattning.

De enskilda bankernas sedelutgifningsrätt, helst då den är så vidsträckt som hos oss genom 1874 års banklag blifvit medgifven, kan under vidriga förhållanden vålla en olycka. Jag beklagar mycket, att denna banklag någonsin kommit till stånd, men derfor hafva vi att tacka de enskilda bankernas målsmän, hvilka drefvo fram densamma mot Kongl. Maj:ts förslag till 1874 års Riksdag och mot flertalet af denna Kammares medlemmar i den Riksdagens sammansatta Banko- och Lag-Utskott. Derigenom skaffades åt de enskilda bankerna större sedelutgifningsrätt än rimligt var och än de ens kunde använda, under vilkor endast att de skulle ega ett underlag af metallisk valuta för invexling vid anfordran af deras sedlar, så obetydligt, att det verkligen måste betraktas såsom en karrikatur på sådant underlag. — Sedan de italienska småbankerna numera försvunnit, vågar jag påstå, att det i hela Europa och Norra Amerika skall blifva svårt att finna ett motstycke till en så vidlyftig och på samma gång så litet fonderad sedelutgifningsrätt som de svenska privatbankernas. Vid sådant förhållande vågar jag verkligen hemställa, huru vida det icke kunde vara skäl att antingen begränsa eller fondera sedelutgifningen något bättre. Men det senare ville ej bankernas målsmän. Om nu en kris kommer, då man minst väntar det, så står man der. Jag erinrar, att enligt nuvarande banklag få enskilda banker hafva utelöpande sedlar till samma belopp som så väl grund- som reservfonden och dertill femtio procent af grundfonden, detta sistnämnda tillägg i sedelmassan mot vilkor blott att de hafva ett underlag af guld, motsvarande tio procent, icke af deras utelöpande sedlar, utan endast af grundfonden. Man har sett exempel på enskilda banker med sådant förhållande mellan fonderna, att sedelutgifningen, sträckt så långt som nyss sagts, ålägger dem att hålla sig ett underlag af endast 4 procent i guld för sin sedelutgifning, och det finnes ännu andra banker, som — ehuru deras sedlar vid anfordran skola inlösas med guld — icke i sina kassor behöfva, enligt gällande banklag, ega en enda kronas värde i guld, om nemligen de utelöpande sedlarnes belopp icke öfverstiger grundfonden — allt detta efter 1874 års banklag, som för närvarande gäller. Uppstår nu en skräck, så kommer folket till bankerna och vill hafva deras sedlar inlösta med guld — och mängden har mestadels blott den lägsta sedelvalören; då måste man snart i bankerna svara: "Vi hafva icke något guld för tillfället, utan I fån taga Riksbankens sedlar i stället." Detta kan gå till en kort tid, men snart vilja de förskräckte hafva guld och yrka derpå, och då måste man skaffa sådant. Alla dessa 27 enskilda banker rusa då till Riksbanken, och den guldvaluta, Riksbanken beräknat såsom tillräcklig för inlösen af sin egen sedel-

fond, försvinner såsom agnar för vinden under några få dagar till de enskilda bankernas kassor och vexas ut i landsorten. Riksbanken måste då vidtaga åtgärder för att stärka sin metalliska kassa, och jag tviflar visst icke på att Riksbanken eger resurser dertill, men under tiden kan det hända, att man börjar tala om, huru vida ens Riksbankens egna sedlar äro säkra, och under de förhållanden då råda kan det ju hända att Riksbanken under dagar, kanske några veckor, icke kan inlösa sina sedlar med guld; och detta icke därför att icke Riksbankens sedelstock är behörigen fonderad, utan därför att de enskilda bankerna, som samlat upp massor af sedlar, komma och suga ut Riksbankens metalliska valuta. Inför en sådan fara stå vi, om Riksdagen nu tager tillbaka hvad den uttalat vid 1874 och 1879 årens riksdagar, nemligen att Kongl. Maj:t, så snart han funne lämpligt, skulle kunna indraga de enskilda bankernas rätt att utgifva 5- och 10-kronesedlar. Vill man sålunda begränsa Kongl. Maj:ts myndighet i detta hänseende, i stället för att man fast hellre borde nu söka främja en begränsning af detta öfverflödiga pappersmynt, kunna vi plötsligt stå inför den stora faran, att landets förnämsta värdepåre förlorar tilltro och att alla värden vackla. Under sådana förhållanden tror jag man måste fatta ett beslut, som i någon mån länder på en gång till att stärka Riksbankens ställning och till att begränsa de enskilda bankernas vådligt stora sedelmassa.

I det Sammansatta Utskottet, som hade denna fråga om hand, var det åtskilliga, som i likhet med herrar fullmäktige i Riksbanken ville i hufvudsak biträda motionärernas förslag, ehuru med vissa ändringar. Man ansåg det alldeles öfverflödigt, att lemna de 50 millioner, motionärerna begärt, men ansåg på angifna grunder 7 millioner vara tillräckligt. Ja, de funnos till och med inom Utskottet, som uttalade den mening, att Riksbanken gerna kunde lemna från sig en del af sina fonder, om den endast slapp den fara och påkänning, som de enskilda bankernas 10-kronesedlar innebure, och om den ensam finge gifva ut sådana, finge ensam ansvara för den sedelvalör, som visat sig ega största förmågan att hålla sig ute i den allmänna rörelsen. Det fans en pluralitet inom Utskottet, som ville tillstyrka motionen i den form, att från Riksdagens sida skulle uttalas den önskan, att Kongl. Maj:t måtte på en tid af 3 eller 4 år fördela indragningen af tio-kronorna. Minoriteten inom Utskottet framlade också ett förslag, som pluraliteten sedermera accepterade som en förlikning, som man trodde att Första Kammaren skulle antaga. Det befans emellertid icke antagligt utan har fallit derstädes, och att då Andra Kammaren skulle antaga detsamma, skulle ju endast blifva en tom formalitet. Hade icke kompromissen inom Utskottet kommit till stånd, i syfte att åstadkomma en gemensam skrivelse från båda Kamrarna, så hade Utskottet tvifvels utan då framlagt ett positivt förslag. När sedan frågan återkom till Kamrarna, kunde Utskottet för sin del naturligtvis icke göra något annat än anmoda Kamrarna att fatta beslut. Inom Utskottet fördes dock öfverläggning om, hvad nu borde föreslås särskildt i Andra Kammaren, och hvad jag nu skall taga mig friheten hemställa är sålunda på intet sätt att anse såsom mitt enskilda förslag, utan har

*Om åtgärder
i och för upp-
hörande af
de enskilda
bankernas
rätt att ut-
gifva egna
banksedlar
å tio kronor.
(Forts.)*

*Om åtgärder
i och för upp-
hörande af
de enskilda
bankernas
rätt att ut-
gifva egna
banksedlar
å tio kronor.
(Forts.)*

framgått såsom resultatet af åtskilliga utskottsmedlemmars samarbete och med biträde af Banko-Utskottets sekreterare. Förslaget innehåller numera icke så mycket som vi skulle hafva önskat, men skälet dertill är att vi ansågo oss böra hålla oss inom motionen. Derför hafva också åtskilliga bestämmelser, som föreslagits af herrar fullmäktige i Riksbanken och Riksgäldskontoret i deras betänkanden icke lämpligen kunnat intagas annat än på sin höjd antydningssvis. Vi hafva trots att, om detta förslag nu vunne Andra Kammarens och sedermera Riksdagens bifall, skulle hvad nu brister kunna jemkas på annan väg. Att vissa fullmäktiges förslag ej ingå i den proposition jag skall framlägga, beror alltså icke derpå att vi icke velat hafva dem med, utan därför att vi på formella skäl icke kunnat intaga dem i ett sådant förslag som detta.

Jag vågar därför anhålla om proposition på ett så lydande förslag:

att Riksdagen må på det sätt bifalla Herr Samuel Johnssons med fleres motion

att i reglementena för Riksgäldskontoret och Riksbanken införas följande vilkorliga stadganden:

“Vilkorligt stadgande

i

Reglementet för Riksgäldskontoret.

För den händelse att Kongl. Maj:t förordnar om upphörande af de enskilda bankernas rätt att utgifva egna banksedlar å tio kronor, ega Fullmäktige att på det sätt och uppå de vilkor i afseende å räntegodtgörelse, återbetalningsskyldighet m. m., som med Fullmäktige i Riksbanken aftalas, tillhandahålla Riksbanken svenska statens obligationer eller deremot svarande valuta i guld intill ett belopp af högst sju millioner kronor.

Vilkorligt stadgande

i

Reglementet för Riksbankens styrelse och förvaltning.

För den händelse att Kongl. Maj:t förordnar om upphörande af de enskilda bankernas rätt att utgifva egna banksedlar å tio kronor, ega Fullmäktige

dels att på det sätt och uppå de vilkor i afseende å räntegodtgörelse, återbetalningsskyldighet m. m., som med Fullmäktige i Riksgäldskontoret aftalas, uti Riksgäldskontoret lyfta svenska statens obligationer eller deremot svarande valuta i guld intill ett belopp af högst sju millioner kronor;

dels ock att på de vilkor, Fullmäktige må bestämma, i Riksbanken rediskontera af de enskilda bankerna öfvertagna inländska vexlar intill belopp motsvarande för hvarje sådan bank hvad densamma vid 1884 års slut befinnes hafva haft i egna tiokronesedlar utelöpande“.

För den händelse, Herr Talman, att detta yrkande vinner Kammarrens bifall, hemställer jag vidare om bifall till det yrkande, som motionärerna gjort i andra punkten af deras motion. Mitt förra yrkande skulle således med sina två punkter motsvara första punkten af motionärernas förslag. Beträffande motionens andra punkt, som har följande lydelse: "att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes förordna om upphörande med 1885 års utgång af de enskilda bankernas rätt att utgifva sedlar å tio kronor och i sammanhang dermed anmäla de beslut, Riksdagen för sådan händelse i anledning af yrkandet i punkten N:o 1 här ofvan funnit böra från Riksdagens sida vidtagas", vill jag öppet erkänna, att jag icke är fullt belåten med ordalydelsen i denna kläm och ej heller fullt nöjd med dess innehåll. Men, sådan frågan nu föreligger, ser jag icke någon lämpligare lösning än att i denna punkt, och såsom en opinionsyttring, antaga förslaget härutinnan. Jag tillåter mig därför att hemställa hos Herr Talmannen, att vi måtte få fatta beslut i särskilda klubbslag angående det ena och det andra af dessa båda yrkanden. Om Andra Kammaren godkänner det förslag, som jag i samråd med flere andra medlemmar af Kammaren tillåtit mig att framställa i stället för motionärernas förslag i första punkten, så antager jag, att detta Kammarens beslut kommer att leda till gemensam votering. Angående åter den andra punkten i motionärernas förslag, förnodar jag att ett bifall till densamma inom denna Kammare icke skall komma att leda till riksdagsbeslut, enär Första Kammaren redan afslagit sådant förslag, hvarom ej lär kunna gemensamt voterats. I allt fall kommer dock ett bifall till motionärernas förslag i denna del att stå för Andra Kammarens räkning såsom en yttring af dess åsigt om den riktning, i hvilken man bör gå.

*Om åtgärder
i och för upp-
hörande af
de enskilda
bankernas
rätt att ut-
gifva egna
banksedlar
å tio kronor.
(Forts.)*

Herr Herslow: Jag skall icke låta smitta mig af den siste talarrens hetsiga ton. Jag skall icke heller ingå på någon närmare kritik af det förslag, som han framstälde, i mina ögon ett i formelt hänseende mycket underligt förslag, efter som det nu, sedan frågan redan af Medkammaren afgjorts, kommer med yrkanden, som hvarken finnas i Utskottets eller i motionärens förslag, utan således nu för första gången väckts. Jag vill icke heller tala om det i sak underliga i förslaget att besluta om en betydlig ökning af statsskulden för ett ändamål, som ännu icke finnes till. Hela förslaget afser tydligtvis att närmast vara en demonstration; men denna sakens demonstrativa sida lemnar jag helst å sido för att i stället yttra mig om sjelfva kärnpunkten i frågan, om den sak, som gifvit anledning till denna framställning. Jag har all anledning att göra detta, då den siste talaren, oaktadt han förklarade, att han icke hört hvad jag i Kammaren anförde förra gången som jag hade ordet, rigtade temligen direkta påståenden och gensägelser mot det, som han ansåg mig hafva sagt. Då han dervid jemväl försökte att färglägga min framställning med privatbanksintressets och privatintressets kulörer, får jag för de herrar, som icke veta det, först tillkännagifva, att jag verkligen är ledamot af en bankstyrelse, hvilken dock icke åtnjuter arfvode, att jag har

*Om åtgärder
i och för upp-
hörande af
de enskilda
bankernas
rätt att ut-
gifva egna
banksedlar
å tio kronor.*
(Forts.)

några lotter i enskild bank, fastän gudnås så få, att afkastningen deraf icke spelar någon roll för mig, samt att jag på dessa banklotter väl haft ränta å inköpspriset, men ej högre, än den, som jag skulle erhållit om jag placerat samma kapital i vanliga reverser. Det kan således icke vara något synnerligen stort enskildt intresse, som förestafvat mitt yttrande i denna sak, och jag kan kanske hoppas att Kammaren frikänner mig från sådana biasigter, som den siste talaren antydde, frikänner mig och de med mig i bankfrågor liktänkande från de orättfärdiga beskyllningar, som han lät framskimra mot alla dem, som voro af annau åsigt än nämnde talare. För öfrigt vill jag genast tillkännagifva, att jag i vissa afseenden delar hans åsigt; och att jag icke af privathänsyn afhållits från att uttala sådan åsigt, torde jag inom den af Kongl. Maj:t och Riksdagen tillsatta bankkomitén tillräckligt ha visat, då jag der arbetat för en för privatbankerna kånbar och ytterst effektiv begränsning af den sedelutgifningsrätt, som 1874 års banklag i allt för vidsträckt mån medgaf åt dem. Men *den* inskränkning i privatbankernas sedelutgifningsrätt, som ligger uti en indragning af deras tiokronesedlar, den har jag hvarken i komitén eller här i Kammaren kunnat gilla, och jag ber att få säga hvarför.

I samma ögonblick, som man beslutar indragning af tiokronesedlarna, kommer hvarje enskild bank att anställa en mönstring af sina kontor. Man skall då finna, att de hafva somliga kontor, de större, der bankrörelsen i och för sig lönat sig väl, der den fortfarande måste löna sig, äfven om sedelutgifningsrätt indrages, der banken dessutom har fördelen att fortfarande kunna röra sig med de sedlar, som den sjelf får utgifva, och der den sålunda fortfarande har fördelen af räntefri kassa. Har man nu vid detta eller dessa kontor på samma gång ett Riksbankens afdelningskontor strax bredvid, så har den enskilda banken den fördelen att, jemte det den för den vanliga rörelsen kan röra sig med egna stora sedlar, kunna, då den behöfver småsedlar, få sådana lätt och billigt från riksbankskontoret. De smärre bankkontoren, hvilka äro förlagda dels på landet och dels i mindre uppstäder, kunna icke reda sig utan mindre sedelvalörer, ty om en mindre näringsidkare eller jordbrukare kommer till ett sådant kontor för att taga ut penningar på sitt kreditiv, diskontera en vaxel eller belåna en revers, vill han hafva sedlar af mindre valörer; och dessa kontor, hvilka redan förut icke synnerligen kunde bära sig, få ytterligare den svårigheten att nödgas ligga inne med kassa af riksmünt, hvilken de naturligtvis icke kunna få utan mot räntebärande papper. Följden blifver, att banken på de större kontoren, som bära sig väl, har kostnadsfri kassa, men på de mindre kontoren nödgas hafva en kassa, som kostar ränta för hvarje dag. Jag föreställer mig, att detta är så klart, att jag icke kan misstänkas för att vilja komma med några sofismer för att förvilla herrarnes ömdömen. Resultatet blifver också, visst icke att enskilda bankerna gå under, ännu mindre att de större bankkontoren indragas, utan att man drager in de små kontoren och öfverflyttar den del af bankkapitalet man hade der till de större platserna, hvaraf följden åter blifver, att den större industrien och det större jordbruket kommer

att matas starkare än förr, den mindre industrien, den mindre näringsverksamheten sättas på förknappning.

Jag tror, liksom den föregående talaren, att det icke vore i och för sig så farligt, om man indroge en del af privatbankskontoren. Tvärt om kunde en dylik indragning vara nyttig; men jag vill icke indraga sådana kontor, som hvart och ett på sin plats äro centra för den näringsverksamhet, som der bedrifves — småkontoren äro i allmänhet ensamme på sin plats — utan endast kontoren på sådana platser, der det finnes flera kontor från olika banker, hvilka kämpa med hvarandra; men detta är förhållandet på de *större* platserna, och der komme bankkontoren, om 10-kronorna indragas, ej att minskas, utan att ökas. Hvad vi må akta oss för, är att i ännu högre grad än nu är förhållandet göra affärsverksamheten på de större platserna fördelaktig och på de små omöjlig, och det ligger i vårt intresse, som äro representanter från provinserna, att se till att så icke sker.

Men, säger man, om de enskilda bankernas kontor indragas, har man andra resurser, det fins aktiebanker. Vi hafva en enda större sådan bank; den arbetar på tre platser; men hvilka äro dessa platser? Stockholm, Göteborg och Norrköping. Den har ingen sedelutgifningsrätt, men har dock arbetat med större vinst än privatbankerna; anledningen härtill är klarligen den, att den aktat sig att gå in med sin verksamhet på andra platser än sådana, som verkligen äro bankplatser. Vi kunna väl tänka oss små aktiebanker äfven på andra platser, men skola de lefva, måste de följa ett par andra sådana aktiebankers exempel eller taga högre ränta än de enskilda bankerna gjort. Vi hafva också våra sparbanker och folkbanker, hvilka kunna verka ganska nyttigt; men innau jag vågar lemna åt dem den rörelse, som de enskilda bankerne hittills drifvit i orterna, måste man gifva dem en annan organisation och skaffa öfver dem en kontroll, som de nu sakna vida mera än de enskilda bankerna.

Det väckte säkerligen herrarnes liksom min förvåning, då under förra diskussionen i denna fråga här tillkännagafs, att den ifrigaste förkämpan för det rena privatbanks-systemet i Första Kammarerna uppgaf tiokronesedlarne. Jag sökte emellertid redan då för herrarne göra klart, att det är en annan sak att här i Stockholm drifva en stor bankrörelse, der utbetalningarne mestadels ske med 50- och 100-kronesedlar och der, när det gäller småvalörer, man kan helt beqvämt skicka efter sådana i riksbanken, än att å andra sidan hålla bankrörelse å smärre orter, der de enskilda bankerna nästan utslutande måste röra sig med tior och därför icke kunna på detta sätt ligga med räntefri kassa. Jag tänker härvid alls icke på Skånebanken, ty den kommer alltid att drifva sin rörelse på 5 till 6 bankplatser; men det finnes andra banker, som, om sedelutgifningsrätten indrages, icke *kunna* med fördel drifva bankrörelse, knappast kanske på någon enda af de orter, der de nu hafva kontor. De måste se saken från en annan synpunkt än Stockholmsbanken. När den vill gifva bort tiorna bevisar det endast, att denna eftergift är en bagattell för den banken, men att den deremot är vida mera rädd för att

Om åtgärder i och för upphörande af de enskilda bankernas rätt att utgifva egna banksedlar å tio kronor.
(Forts.)

*Om åtgärder
i och för upp-
hörande af
de enskilda
bankernas
rätt att ut-
gifva egna
banksedlar
å tio kronor.
(Forts.)*

komma under det slags begränsning och den skärpta kontroll, som af bankkomitén föreslagits och af Kongl. Maj:t kan komma att, om ock i modifierad form, föreslås. Kunde den banken vinna någon chance för att slippa från detta förslag till ett annat år, så ger den redan nu gerna bort tiorna. De som påyrka en reglering af privatbanks-systemet, böra efter mitt förmenande vid denna gifva från detta håll erinra sig Trojanerkonungens ord: "Timeo Danaos, et dona ferentes": thet är uttydt: Jag är rädd för grekerna äfven när de komma med presenter.

Jag nämnde också, att den inskränkning i de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt, som komitén tänkt sig, är lika stark som den här ifrågasatta men skulle komma att verka på ett annat håll. Denna inskränkning består nemligen deri, att Riksdagen skulle begränsa sedelutgifningsrätten till en bestämd siffra, hvilken Kongl. Maj:t skulle mellan bankerna fördela i särskilda belopp, som icke finge öfverskridas. Det är denna väg, som beträds i alla andra länder, der man inskränkt den enskilda sedelutgifningsrätten. Ty vi må icke tro, att icke enskild sedelutgifningsrätt finnes och har funnits i andra länder än Sverige. Den finnes i England, Tyskland och äfven i Italien. Likaledes böra de talare, som så häftigt utfara mot privata sedelutgivande banker, icke alldeles glömma, att Englands bank ingenting annat är än en privatbank, likaså den franska och den danska. Riksbanken i Sverige är en alldeles egendomlig institution, som vi kunna sätta värde på och behålla, och blott söka jemka så att den blir bättre än den nu är. Men aldrig må vi föreställa oss, att den enskilda sedelutgifningsrätten är något egendomligt för Sverige. Bank of England och Banque de France äro ingenting annat än utomordentligt privilegierade och jettestarka privatbanker, fast staten kontrollerar dem och insätter ledamöter i styrelsen. Vinstfördelningen och hela apparaten i öfrigt är en privatbanksinrättning.

Ännu ett ord om bankkomiténs förslag. De gå ut på en sådan begränsning af de enskilda bankernas verksamhet, som skulle leda till samma effekt som Robert Peel i England åstadkom. Der har å ena sidan den stora centralbanken vuxit oändligt, och å andra sidan de mindre sedelutgivande banker, som ännu finnas, så nedgått i betydelse, att man i utlandet sällan talar om dem, ehuru i landsorterna i England man ganska mycket påträffar deras sedlar.

Men, eftersom Herr Wallenberg nu uppgifvit tiorna, så skall jag, utom den af bankkomitén föreslagna begränsningen, heller icke hafva något emot att, när frågan kommer till afgörande, vara med om ännu en annan begränsning, den nemligen att, i fråga om privatbankernas mindre sedelvalörer, draga in dem i hufvudstaden, under det man deremot medgifver deras bibehållande i de smärre. Således i stället för den begränsningen, som ligger i beröfvandet af rätten för de enskilda bankerna att utgifva sedlar å smärre valörer, vill jag sätta den begränsningen, att de enskilda bankerna icke i Stockholm, hvarken från hufvudkontor eller afdelningskontor skulle få utgifva tiokronesedlar. För den bank, hvars intressen jag skulle kunna anses bevaka, skulle detta icke medföra någon fördel men väl olägenhet,

då denna bank här i Stockholm har ett afdelningskontor. Men saken är att jag icke tviflar om möjligheten att indraga de enskilda tiokronesedlarne å det ställe, der riksbanken sjelf har sitt hufvudkontor, och der det således icke är någon konst att erhålla mindre valörer att röra sig med. Men der icke riksbanken finnes, der blir saken mycket svårare. Englands bank har det privilegiet, att inom 65 mil, motsvarande 10 svenska mil, från London, ingen enskild sedelutgiftande bank får finnas, men för öfrigt få de enskilde bankerna röra sig bäst de vilja inom den fastställda emissionsrätten. En allmän indragning af de enskilda tiokronesedlarne skulle — som jag ofta nämnt — leda till den följd, att dessa bankers rörelse skulle kunna drivas med ökad kraft, fördel och gagn i de större städerna, men deremot beröfvas möjligheten att tjena de mindre orterna; då deremot en indragning af privattionerna i Stockholm möjligen skulle bidraga att bevara dessa banker å orterna, som svårligen kunna undvara dem utan all ersättning.

Jag ber eder, mine herrar, hänföra eder till eder kännedom om edra egna orter och betänka, huru det der skulle kännas, om de smärre bankkontoren droges in. Jag kan hänvisa till en erfarenhet man i detta fall nyss haft i Skåne. Skånebankens styrelse har, på goda skäl, hemställt till bankstämman att draga in ett af de kontor som illa betalar sig, ett enda kontor, men deraf uppstod en allmän missbelåtenhet, för att ej säga harm och bitterhet, och jag hoppas derföre att kontoret får stanna kvar.

Jag vill gent emot det förslag, som i Första Kammaren framställdes att taga bort tiokronorna, för att slippa en inskränkning på annat håll och således uppmuntra privatbankerna i de stora städerna, men förhindra deras verksamhet i de mindre städerna och orterna, tvärt om gå alldeles motsatta vägen, och, om så finnes lämpligt, beröfva de enskilda bankerna i hufvudstaden och möjligen äfven på de öfriga stora centralplatserna, rättigheten att verkställa utbetalningar med sina tiokronesedlar, men för orterna vill jag bibehålla denna rättighet. Och hvad jag genom detta anförande åsyftar är, att hvar och en under tiden till nästa år, då frågan antagligen på allvar kommer före, må pröfva, huruvida han måste komma till samma åsigt, som alltmera tränger sig på mig, nemligen att utgifvande af tiokronesedlar, ja, de enskilda bankernas hela sedelutgifningsrätt, numera blifver alltmindre absolut nödvändig för bankrörelsen och näringslifvets utveckling på de stora platserna, men att den på alla de andra ställena ännu är absolut nödvändig att bibehålla. Och skola vi behålla denna sedelutgifningsrätt, så skola vi behålla den i den form, som tjänar den allmänna rörelsen. Till den tid, då riksbanken kan öfvertaga hela bankrörelsen i riket, hvilket säkert hvar människa skall erkänna för närvarande vara omöjligt — den kan komma att öfvertaga sedelutgifningsrörelsen på allt flera af de större platserna — till den tiden måste det finnas en enskild verksamhet vid sidan och utanför riksbanken, och då bör man se till att denna verksamhet kan lefva såväl på de mindre platserna som på de större.

Om åtgärder i och för upphörande af de enskilda bankernas rätt att utgifva egna banksedlar å tio kronor.
(Forts.)

*Om åtgärder
i och för upp-
hörande af
de enskilda
bankernas
rätt att ut-
gifva egna
banksedlar
å tio kronor.*

(Forts.)

I den närmast föreliggande frågan vill jag icke göra något yrkande. Jag tror just icke hela saken nu för tillfället kan leda till annat än litet bråk, hvilket ej kan vara annat än obehagligt nu i sista timman, då vi hafva mycket annat att bråka om. Att acceptera det förslag, som framställdes af den siste talaren, vill jag icke vara med om. Hvad deremot beträffar den hemställan, som förra gången gjordes af Utskottet, så anser jag den visserligen icke rätt nödig, men jag beklagar ändå att icke Första Kammaren antog densamma och jag skulle gerna för min del varit med derom. Om jag nu skulle göra något yrkande i frågan, fast sådant ej har någon praktisk betydelse, blefve det väl derföre på bifall till Utskottets förslag.

Herr Hammarberg: I denna frågas ännu outredda skick och då Riksdagen efter all anledning nästa år har att från Kongl. Maj:t förvänta utlåtande öfver bank-komiténs i December 1883 afgifna förslag, anser jag för min del viktigast att yrka afslag så väl å Utskottets hemställan som för den i ämnet väckta motionen, och jag skulle kunna inskränka mig härtill, om icke den första talaren i dag likasom förut en talare på kronobergsbanken insinuerat att det endast vore det enskilda bankintresset, som här vid lag yttrade sig. Jag får då förklara, att jag aldrig egt eller eger någon aktie i en enskild bank, och således kan det åtminstone icke vara fråga om något enskildt intresse från min sida. Men jag anser att det vore löstsinnigt att nu likasom på stående fot antaga ett sådant förslag, som en ärad talare här framställt, oaktadt den, som jag förmodar, grundliga utredning han förebragte, hvilken jag dock icke var i stånd att följa med. Jag tror likväl, att äfven de, som hafva bättre förmåga än jag att på en gång uppfatta ett sådant anförande, böra betänka sig, innan de så här alldeles oförberedt inlåta sig på ett så vidtomfattande och betydelsefullt stegs om här föreslagits. Jag yrkar derföre afslag så väl å Utskottets hemställan som å motionen.

Herr Gumælius: Då jag hört att en annan medlem af det sammansatta Utskottet begärt ordet, skall jag för närvarande icke alls upptaga tiden med att i någon mån söka granska de båda föregående talarnes anföranden, hvilka, ehuru i viss mån likartade, dock kommo till så motsatta resultat, att den ene talaren yrkade bifall till hvad den andre yrkade afslag på. Men detta kan å andra sidan lätt förstås, ty det kan komma på ett ut. Då ett direkt praktiskt förslag framställs, kan man lika gerna yrka afslag som bifall till ett helt annat förslag, hvilket icke kan leda till någon praktisk påföljd.

Den enda anledning, hvarför jag nu begärde ordet, var att gifva ett personligt svar på ett personligt yttrande. Den talare, som tog ordet näst efter mig, yttrade sig med icke så få ord och med mycken skärpa derom, att han förmodligen var af mig personligt afsedd och utpekad i mitt anförande, och att det således var egentligen mot honom jag vände mig. Det var ett fullkomligt misstag. Jag hade af hans anförande, då frågan förra gången förevar här i Kammaren, icke

hört mer än sjelfva slutorden, hvilka innehöllo ungefärligen: "det är sant, att i Första Kammaren väckts ett förslag om tiornas indragande inom 1887, men det är framställt af — Herr Wallenberg" — och så satte han sig. Mera af den talarens yttrande då känner jag icke till genom egen iakttagelse. Jag har visserligen i tidningarna sett referat af hans tal, men dessa hafva varit så olika, att en tidning t. ex. upp-gifvit att han talat *för* och en annan att han talat *mot* det förslag, hvartill han i dag yrkat bifall. Jag vet sjelf ännu icke i hvilken riktning han yttrade sig den dagen och jag åsyftade på intet sätt honom särskildt.

Om åtgärder i och för upphörande af de enskilda bankernas rätt att utgifva egna banksedlar å tio kronor.
(Forts.)

Herr Lyttkens: Då den ärade talare, som uppträdde från talarebänken, nämnde att bankkomitén sökt genom inskränkning af den enskilda sedelutgifningsrätten hämma den öfverdrifna rätt att utgifva sedlar som de enskilda bankerna hitintills haft och anförde sättet, på hvilket bank-komitén tänkt sig att denna inskränkning skulle ega rum, så glömde han att tillägga att uti 33 § i bank-komiténs betänkande säges att de enskilda bankerna skola ega rätt att utgifva sedlar på 50, 100 och 1,000 kronor, samt så länge Kongl. Maj:t finner dem böra bibehållas vid en sådan rätt jemväl sedlar på 10 kronor. I bankkomitén var det tvist om just denna sak, om §:n skulle lyda så, att de skulle hafva rätt att utgifva sedlar på 50, 100 och 1,000 kronor, och sålunda de sista orden uteslutas, men man ansåg att då Kongl. Maj:t redan hade en sådan indragningsrätt nu, så borde han bibehållas vid den, och alltså på Kongl. Maj:ts pröfning bero, när denna rätt skulle upphöra.

Hvad frågan för dagen beträffar, så anser jag det alldeles icke vara någon våda att antaga ett sådant förslag, som nu framlagts, ty vi hafva hört att det blott kan komma i fråga någon indragning för den händelse att Kongl. Maj:t skulle finna det lämpligt. Kongl. Maj:t skall alltså pröfva, om de åtgärder som vidtagits äro tillräckliga. Om nu Riksdagen ingenting gör för att Kongl. Maj:t må kunna verkställa någon indragning, så hindrar ju Riksdagen Kongl. Maj:t att verkställa den indragning han en gång förklarar vara sin afsigt, när han finner det vara lämpligt, ty han har ju en gång sagt, att han icke kan verkställa någon indragning förr än åtgärder vidtagits till Riksbankens förstärkande. För min del anser jag de af Herr Gumælius föreslagna åtgärder vara så till vida tillfyllestgörande, att derest hans förslag skulle blifva Riksdagens beslut, så är det ju ingenting som hindrar Banko-Utskottet att inkomma med förslag till förändringar så väl i den paragraf, som i dem som handla om guldkassan eller den metalliska kassan, som om sedelutgifningsrätten och vilkoren för densamma. Jag är öfvertygad om att Banko-Utskottet, åtminstone med den sammansättning det nu har, skall genast gå i författning härom. Om Kongl. Maj:t sedan icke skulle finna tiden vara inne för indragningen, så har dock Riksdagen gjort sin skyldighet, och därför yrkar jag bifall till Herr Gumælii förslag.

Herr Herslow: Jag vet mycket väl, att bankkomitén uttalat sig derhän, att indragningen af tiokronesedlarna skulle fortfarande bero på Kongl. Maj:ts pröfning, men den ärade siste talaren vet också lika

*Om åtgärder
i och för upp-
hörande af
de enskilda
bankernas
rätt att ut-
gifva egna
banksedlar å
tio kronor.
(Forts.)*

väl som jag, att komitén gjorde detta endast därför, att Riksdagen redan fattat ett sådant beslut och att komitén ansåg sig hafva funnit en vida bättre, för det allmänna näringslivets utveckling säkrare, tryggare och nyttigare utväg för vinnande af samma ändamål.

Herr Grefve Sparre: Kan det verkligen vara herrarnes mening att antaga ett sådant nu i ögonblicket framkastadt förslag, om hvilket ingen förut haft någon aning, om icke möjligen minoriteten inom Banko-Utskottet? Skulle Kammaren vilja på stående fot acceptera, att vi nu fatta beslut i ett mål, som rör hela landets penningväsende, utan att det skett någon vidare granskning deraf, och utan att vi haft ett utskottsutlåtande eller ens en reservation att trygga oss vid? Tro herrarne, att ett anslag af sju millioner kronor, som den ärade talaren ansåg vara tillräckligt att ersätta tiokronesedlarne med, också verkligen skulle vara det? Motionärerne hade ifrågasatt att ställa till Riksbankens förfogande svenska statsobligationer till ett värde af femtio millioner kronor, men nämnde talare har huggit till med sju millioner kronor och tror, att Kammaren ögonblickligen skall vara tillreds och fatta ett sådant beslut. Mine herrar, landets penningväsende är verkligen en alltför viktig fråga, för att Kammaren så här på ett ögonblick skall vara färdig svälja ett af en enskild motionär i en handvändning framkastadt förslag om ändring af detsamma, och jag kan icke heller föreställa mig, att Kammaren gör det. Jag vill lika litet som den talare, hvilken före mig hade ordet, inlåta mig i något svaromål på de insinuationer, som den förste talaren utkastade om egennyttas hos privatbankernas förfaktare. Jag anser nemligen en hvar på detta rum vara berättigad uttala sin mening, utan att få någon tillvitelse för egennyttas, en beskyllning, som jag lugnt tillbakakastar. Det är behöfligt, mine herrar, att man alltid i denna Kammare iakttager den varsamhet i sina uttryck, att man icke tillägger motståndarens åsichter ett egenlyttigt motiv. Ty den enes åsichter kunna vara lika goda, lika rena och lika välsignelsebringande för fosterlandet som den andres, och jag anser, att man har anspråk på skydd för sina åsichter.

Hvad angår den framställning, ifrågavarande talare gjorde, om de många privatbanker, som skulle finnas i vårt land och hvars antal skulle vara för stort, så att de skadade hvarandra, då det till och med finnes flera bankkontor på samma ställe, förundrar ett sådant tal mig högligen. Jag trodde, att man i fråga om rörelsen i vårt land i allmänhet hade den åsikten och i synnerhet inom det läger, denne ärade talare tillhör, att rörelsen finge utveckla sig temligen fritt och att det i allmänhet berodde på medborgaren att börja, fortsätta och utvidga rörelsen, huru mycket han ansåg lämpligt, och rörelsen, antingen den nu befordrades eller inskränktes, kunde fördraga. Jag tänkte, att vi voro från den tiden, då statsmakterna tillerkände sig ett sådant förmynderskap öfver rörelsen, att den sade: den rörelsen är nyttig, den skall befordras, eller den rörelsen är skadlig, den skall hämmas. Tro herrarne nu verkligen, att privatbankerna skada rörelsen? Den, som är så gammal som jag och varit med så mycket som jag, minnes nog den tid, då det icke var möjligt att få låna pen-

ningar i Sverige annorstädes än i Stockholm och möjligen någon liten summa i Göteborg, der det fans ett litet Riksbankens afdelningskontor likasom i Malmö. Huru olika ställa sig icke förhållandena nu! Nu är det till fördel för rörelsen i vårt land, att man litet hvarstädes har bankkontor, der man kan få sina penningbehof tillfredsställda. Skulle det nu vara för den allmänna rörelsen nyttigt att snörpa till detta? Nej! låt individen och rörelsen sjelf bestämma sina behof, och låt utvecklingen deraf blifva beroende af deras behof och den enskildes uppfattning, af hvad som är gagnande, det tror jag skall vara för staten gagnande, men låt oss icke stå här i slutet af nittonde århundradet och tala om utöfvandet af ett sådant förmynderskap öfver näringarna eller söka göra ett monopol. Min erfarenhet är, att på de flesta ställen, på landsbygden åtminstone, der afdelningskontor äro inrättade, har detta skett på begäran af ortens befolkning. Så har förhållandet varit inom Elfsborgs län; jag kan taga mina grannar här till vittne på, att på det sättet hafva afdelningskontoren der tillkommit. Der rörelsen funnit sig vara i behof af en sådan institution, der har man gjort en framställning till vederbörande bankstyrelse, och den har gått rörelsens önsknings till mötes, så långt den funnit möjligt. Skulle det nu vara nyttigt att fatta ett beslut, hvarigenom detta omöjliggöres? Jag anser, att den ärade malmörepresentanten tillräckligt tydligt visat, att det just är genom de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt, som det är möjligt för dem att upprätthålla dessa afdelningskontor. Ty på sedelutgifningen hafva de en ringa förtjenst, men den möjliggör för dem att hålla en kassa, och utan kassa kunna de icke inbetala anvisningar a vista, och detta utgör bankafdelningskontorens hufvudmål. För min del är jag lika varm som den förste talaren för åtgärder, syftande till sedelutgifningsrättens indragning, men jag tror, att vi i det afseendet böra gå mot målet långsamt och försigtigt såsom det tillgått och tillgår i andra länder.

Hvad jag förra gången frågan var före likasom nu velat motsätta mig, är Utskottets förslag att denna förändring skall ske *snart*, och den ärade talarens förslag går just derpå ut, att man skulle ställa 7 millioner till Riksbankens förfogande för ett skyndsamt uppnående af detta ändamål. Detta vore i min tanke en förhastad åtgärd. Då frågan för närvarande hvilar under Kongl. Maj:ts pröfning och en bankkomité varit tillsatt samt afgifvit utlåtande i ämnet, så kunna vi väl vara alldeles förvissade om, att Kongl. Maj:t snart skall komma att vidtaga lämpliga åtgärder, helst då, såsom vi veta, under en lång följd af år icke meddelats oktrojer åt de enskilda bankerna för längre tid än till 1888. I afbidan på Kongl. Maj:ts förslag i ämnet synes det mig icke vara skäl att nu fatta något beslut i den af förslagsställaren angifna rigtningen och allra minst bifalla det af honom väckta ögonblicksförslag, som vi ej hört talas om förr än i dag. Den ärade talaren har väl yttrat, att det finnes folk- och sparbanker, som skulle kunna supplerat privatbankerna. För egen del känner jag ganska väl till detta slag af bankinrättningar, men om jag sade, att dessa banker skulle vara i stånd att supplerat privatbankerna, skulle jag säga en fräck osanning. De kunna alldeles icke tillhandahålla allmänheten

Om åtgärder i och för upphörande af de enskilda bankernas rätt att utgifva egna banksedlar å tio kronor.
(Forts.)

*Om åtgärder
i och för upp-
hörande af
de enskilda
bankernas
rätt att ut-
gifva egna
banksedlar å
tio kronor.
(Forts.)*

penningar på samma sätt som privatbankerna. De kunna utlemna lån blott på längre tid och när de kunna utlåna penningar, beror på när penningar inflyta. De kunna således icke som privatbankerna med någon säkerhet antagas kunna tillhandahålla den allmänna rörelsen penningar, när den är deraf i behof.

Rörande den ärade talarens vidare uppgift, att privatbankerna skulle förtjena så ofantligt mycket, ber jag endast få tillägga att det väl är sant att några af dem utdelat 8 till 9 procent, men, såsom finnes af redogörelsen häröfver, förtjena många icke mera än 6 procent, hvilket är fallet med banken i den stad jag tillhör, och det kan väl icke sägas vara någon öfverdrifvet stor vinst. Men om också så vore, att dessa banker förtjenade mycket penningar, vore det väl något ondt deri? Hafva vi väl rätt att afundas en person eller institution, som genom att väl sköta sig och betjena den allmänna rörelsen förtjenar mycket penningar?

Jag tillåter mig sluta med hvad jag började och upprepar att, på sätt så väl bankkomitén som fullmäktige i Riksbanken och Riksgäldskontoret hafva uttalat och hvarom jag tror nästan alla äro ense, vi böra gå småningom och försigtigt mot det föresatta målet, indragning af privatbankernas sedelutgifningsrätt, men att jag deremot tror det vara ytterst vådligt för den allmänna rörelsen att i det hänseendet vidtaga förhastade åtgärder. Och då jag, såsom nämndt, är fullt förvissad om, att regeringen skall åt ärendet egna behörig pröfning och till nästa riksdag framlägga förslag i ämnet, så finner jag det vara för tidigt, att Riksdagen redan nu fattar ett måhända något bråd- störtadt beslut. Jag anhåller således om afslag på Herr Gumælius' förslag.

Herr vice Talmannen L. O. Larsson: Jag hade icke ämnat yttra mig i denna fråga, men jag har funnit mig föranlåten dertill af den näst föregående talaren, då han med synnerlig styrka framhöll, att det vore så ytterst vådligt att så här på rak arm antaga det af Herr Gumælius väckta förslaget, därför att Kammaren icke haft tillfälle att på förhand sätta sig in i frågan. Så alldeles på rak arm är det väl ändå icke, ty vi hafva förut under Riksdagen så väl af motioner som af sammansatta Stats- och Banko-Utskottets betänkande haft tillfälle att taga del af de åsikter, som i frågan uttalats af fullmäktige i Riksbanken och Riksgäldskontoret. Då det förslag, som af Herr Gumælius blifvit framlagd, i det närmaste öfverensstämmer med de af båda dessa fullmäktige förut uttalade åsikter, så kan väl ett bifall till hans förslag icke anses fattas så alldeles på rak arm, och för min del hyser jag ingen farhåga i det hänseendet, emot att bifalla hans förslag. Samme ärade talare sade äfven, att han trodde det vara bäst att rörelsen finge utveckla sig fritt inom landet, men man kan väl sväriligen tala om fri utveckling, då det såsom här är fråga om ett privilegium för vissa att utgifva dessa sedlar. Skulle fri utveckling i detta hänseende kunna sägas förefinnas, skulle det vara tillåtet för hvem som helst att utgifva sedlar. Den värde talaren framhöll äfven de stora vådor och olyckor för landet, som skulle följa af antagande

af det föreliggande förslaget. Samma farhågor framhåfdes med mycken styrka äfven då det för några år sedan var fråga om 5-kronesedlarnes indragning. Man sade då, att de enskilda bankerna till följd af denna åtgärd skulle blifva nödsakade att indraga största delen af sina afdelningskontor o. s. v. Men något sådant har alldeles icke inträffat. Och då man nu framkommer med samma skrämskott och söker framhålla de sorgliga följderna af den här ifrågasatta åtgärden, så fruktar jag dem lika litet nu som då och hyser inga betänkligheter att bifalla Herr Gumælius förslag, till hvilket jag anhåller om bifall.

*Om åtgärder
i och för upp-
hörande af
de enskilda
bankernas
rätt att ut-
gifva egna
banksedlar å
tio kronor.
(Forts.)*

Herr Gumælius: Jag skall icke ingå i utförligare svaromål å hvad här blifvit yttradt emot mitt förslag. Men jag är skyldig taga ordet till följd af den vördnad, som vi alla och jag i synnerhet hysa för vår ärade ålderspresident, och med anledning af hans vädjan till mig personligen, deri han lade mig på hjertat att begagna varsamhet i uttryck. Jag kan icke ordagrant erinra mig hvad jag sade i mitt första yttrande i dag, hvilket väl afsågs. Det kan ju hända att några af mina ord föllo så att säga på sned. Om så är, böjer jag mig för hans ålder och erfarenhet och gör den ursäkt, som må åligga mig. Men då han uttryckligen sade att jag hade beskylt honom och andra för egennyttan, så påstår jag mig icke hafva sagt något sådant. Jag tror mig hafva yttrat något i den vägen, att äfven om i Första Kam-maren och i denna Kammare skulle finnas några, som äro stora del-egare i enskilda banker eller i sådana inrättningar hafva andra viktiga intressen, jag dock antog att de vid bedömande af en fråga sådan som denna skulle se saken ur en högre synpunkt än den enskilda. Detta var nog ungefär hvad jag sade och detta är väl ingenting krän-kande hvarken för den talaren eller andra. Tvärt om uttalade jag och jag vidhåller den förhoppning, att hvar och en skall se saken från dess egen — från sakens synpunkt.

Den ärade talaren sade vidare, att man borde ha vuxit ifrån att utöfva förmynderskap för näringarne. Jag tror icke att han alltid följt denna åsigt under sin föregående verksamhet; men hvad sär-skildt beträffar den näringen, som består i att tillverka och sprida sedlar, vill jag tillåta mig erinra, att då sedelutgifningsrätten är re-glerad i hvarje annat land inom Europa och äfven inom det enda land utom Europa, hvarom här kan vara tal, nemligen Nordamerikas förenta stater, så torde väl en dylik reglering vara nödvändig äfven hos oss. Den ärade talaren sade sig en stund senare nog vara vän af en omreglering af sedelutgifningen, men han önskade att den skulle gå sakta, liksom man alltid gjort i andra länder. Att det dock ej all-tid i andra länder gått så sakta, visas af den i bankkomiténs betän-kande intagna redogörelse för utländska bankförhållanden, hvaraf fram-går, att vid ett tillfälle i utlandet en indragning af sedelutgifningsrätt begränsades inom en tid af 30 dagar, och här är fråga om en tid af fyra år. Förra gången denna fråga om tiorna förevar — år 1879 — var en tid af tre år från regeringens sida ansedd tillräcklig och år

*Om åtgärder
i och för upp-
hörande af
de enskilda
bankernas
rätt att ut-
gifva egna
banksedlar å
tio kronor.
(Forts.)*

1879 indrogos femkronesedlarna med en helt annan hastighet, än man nu från bankofullmäktiges och Utskottets sida åsyftat.

Den ärade talaren anmärkte vidare, att jag utan orsak "huggit till" med sju millioner kronor i stället för 50 millioner, såsom i motionärens förslag, och att Kammaren ej borde antaga ett sådant alldeles nytt förslag. Denna anmärkning synes föranleda till det antagande, att den ärade talaren icke läst det Sammansatta Utskottets Betänkande N:o 3, der de sju millionerna redan förekomna och äro fullt motiverade och detta icke blott af Utskottet utan äfven af fullmäktige i Riksbanken och Riksgäldskontoret, hvilka fullmäktiges yttranden finnas i tre bilagor vid betänkandet, nämligen två från banken och en från Riksgäldskontoret. Förslaget om just detta belopp af sju millioner kan således icke sägas komma oförberedt.

Beträffande slutligen den ärade talarens uttalanden om de enskilda bankernas vinst, hvarom jag med afsigt undvek att yttra mig, och hans således af mig ingalunda föranledda påstående, att bankerna i allmänhet endast gifva en vinst af 5, 6 till högst 8 procent och särskildt att Venersborgs enskilda bank utdelade endast 6 procent, så ber jag att få ur bankkomiténs tabeller, som jag har i hand, få härom göra några meddelanden. Uppgifterna om bankernas vinster börja i dessa officiella siffergrupperingar med år 1871 och sluta med år 1881. Der finner jag att den största vinst, som under denna tid uppkommit för någon enskild bank, är upptagen till 75½ proc. af grundfonden och den minsta till 0,00 procent, detta senare mycket riktigt för en bank i Venersborg; men därför att möjligen en bank skötes illa, får man icke antaga att vinsten på flertalet är alltför låg. För öfrigt har äfven den banken haft olika öden, så att vinsten kort före året utan vinst hade gått upp till närmare 12 procent och senast till 6 och 8 procent. Ser man vidare på dessa tabeller, så skall man komma till helt andra, ofta högre siffror än dessa, till hvilka den ärade talaren kommit.

Herr Grefve Sparre: Jag begärde ordet med anledning af ett yttrande af Herr vice Talmannen. Han sade att frihet i näringarne hvarom jag talade, på intet sätt sammanhänge med privatbankernas sedelutgifningsrätt, hvilken grundade sig på ett privilegium. Jag ber att få erinra, att Kongl. Maj:t icke nekat detta privilegium åt något bankbolag, som fullständigt konstituerat sig och gått in på de vilkor hvarunder detta privilegium medgifves. Vid sådant förhållande kan man väl icke tala om privilegium, då hvar och en, som ställer sig författningarne till eiferrättelse, kan erhålla en sådan sedelutgifningsrätt. Jag erkänner villigt hvad den siste talaren sade, nemligen att sedelutgifningsrätten i andra länder är skarpare reglerad. Jag sade det för 8 dagar sedan och jag sade det då jag förra gången hade ordet, att jag vill komma till samma mål som bankkomitéen, men jag vill på intet vis gå brådstörtadt till väga i detta fall. Jag vill icke göra detta mera nu än då. Hvad beträffar räntan på grundfonden, så är det mig fullkomligt obekant, att någon bank vunnit 75 procent. Deras inkomster gå numera i allmänhet till 6, 8 å 9 pro-

cent. Venersborgsbanken har gifvit 6 procent, icke 5 procent såsom den ärade talaren på örebrobanken sade. Under de senare åren har jag icke sett någon privatbank, som gifvit större utdelning än 9 procent, möjligen 10 procent. De senaste åren har jag följt dessa förhållanden med största uppmärksamhet och jag tror mig veta, om jag icke missminner mig, att sedan 1871 har icke någon bank gjort en större utdelning, åtminstone måste det vara högst sällsynt.

Hvad angår talarens på örebrobanken sätt att söka försvara sina ord, borde jag icke behöfva erinra om, att man kan på två sätt framkasta beskyllningar, det ena genom direkta angrepp, det andra genom mera försåtliga anspelningar, och jag frågar då, om icke hans framställningssätt i dag kan anses vara hvad man kallar insinuationer.

Jag vill icke upptaga Kammararens tid längre men vill blott upprepa hvad jag sagt, att jag vill vara med om att successivt indraga privatbankernas sedlar, men att jag icke vill att man dervidlag går brådsktörtadt till väga.

Herr Sam. Johnson: Jag hade aldrig föreställt mig, att denna diskussion i dag skulle blifva så långvarig, som den nu blifvit. Jag trodde att vi redan för några dagar sedan hade utagerat detta. Jag har begärt ordet med anledning af Grefve Sparres yttrande, då han förklarade, att han fruktade så mycket för att Riksbanken, derest de enskilda bankernas 10-kronesedlar indroges, icke skulle kunna fylla behovet af rörelsemedel på landsbygden och att deraf stor fara och våda skulle uppkomma. Jag anser icke faran vara synnerligen stor, ty, såsom Herr Lyttkens också påpekade, det ligger ju i Kongl. Maj:ts händer att bestämma tiden för indragningen, då Kongl. Maj:t och lärar tillse, att 10-kronesedlar icke fattas vare sig på landet eller i staden. När privatbankernas 5-kronor för några år sedan indroges, sökte de enskilda bankerna lägga dem på kistbotten och på det sättet väcka oro i lägret och åstadkomma deras återinförande, men det lyckades dock icke. Jag skall lära den ärade Grefven, att han kunde göra, som man gjorde i min hemort. Der requirerade man 5-kronor från Riksbanken och fick dem genom enskild person och när bankerna sågo detta, höllo de icke längre på sina sedlar.

Jag anhåller att få instämma i Herr Gumælii förslag.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Derunder hade, beträffande Utskottets hemställan i 1:a punkten af Utlåtandet N:o 3, yrkats dels bifall till berörda hemställan, dels afslag å såväl Utskottets hemställan som å den af Herr Sam. Johnson m. fl. i ämnet väckta motion och dels afslag å Utskottets hemställan och antagande af det under öfverläggningen af Herr Gumælius framlagda förslag. Under förklarande, att i fråga om berörda af Herr Gumælius framställda förslag, endast den del deraf, som innefattade bestämd och ovilkorlig hemställan, till en början komme att till proposition upptagas, samt att, sedan beslut derom fattats, den af honom i senare delen af nämnda förslag eventuellt gjorda framställning komme att Kammararens pröfning underställas, gaf i enlighet härmed Herr Talmannen propositioner på

Om åtgärder i och för upphörande af de enskilda bankernas rätt att utgifva egna banksedlar å tio kronor.
(Forts.)

*Om åtgärder
i och för upp-
hörande af
de enskilda
bankernas
rätt att ut-
gifva egna
banksedlar å
tio kronor.
(Forts.)*

hvartera af förenämnda under öfverläggningen framställda yrkanden; och ansåg Herr Talmannen röstöfvervigt förefinnas för yrkandet på bifall till Herr Gumælius' förslag i den del detsamma nu förelåg till afgörande. Votering begärdes och försiggick, sedan till kontraproposition antagits yrkandet på afslag å såväl Utskottets hemställan som förberörda i ämnet väckta motion, enligt följande nu uppsatta och af Kammarerna godkända voteringsproposition:

Den, som, med afslag å hvad Sammansatta Stats- och Banko-Utskottet hemställt i 1:sta punkten af Utlåtandet N:o 3, vill bifalla det af Herr Gumælius under öfverläggningen i ämnet framställda yrkande, i den del detsamma nu till afgörande föreligger, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har Kammarerna afslagit så väl hvad sammansatta Stats- och Banko-Utskottet i nämnda punkt af berörda utlåtande hemställt som Herr Samuel Johnsons i ämnet väckta motion.

Sammanräkningen af rösterna utvisade 114 Ja och 67 Nej; och hade Kammarerna alltså för sin del beslutat att på det sätt bifalla Herr Samuel Johnsons med fleres motion,

att i reglementena för Riksgäldskontoret och Riksbanken skulle införas följande vilkorliga stadganden:

“Vilkorligt stadgande

i

Reglementet för Riksgäldskontoret.

För den händelse att Kongl. Maj:t förordnar om upphörande af de enskilda bankernas rätt att utgifva egna banksedlar å tio kronor, ega Fullmäktige att på det sätt och uppå de vilkor i afseende å räntegodtgörelse, återbetalningsskyldighet m. m., som med Fullmäktige i Riksbanken aftalas, tillhandahålla Riksbanken svenska statens obligationer eller deremot svarande valuta i guld intill ett belopp af högst sju millioner kronor.

Vilkorligt stadgande

i

Reglementet för Riksbankens styrelse och förvaltning.

För den händelse att Kongl. Maj:t förordnar om upphörande af de enskilda bankernas rätt att utgifva egna banksedlar å tio kronor ega Fullmäktige

dels att på det sätt och på de vilkor i afseende å räntegodtgörelse, återbetalningsskyldighet m. m., som med Fullmäktige i Riksgäldskontoret aftalas, uti Riksgäldskontoret lyfta svenska statens obligationer eller deremot svarande valuta i guld intill ett belopp af högst sju millioner kronor;

dels ock att på de vilkor, som Fullmäktige må bestämma, i Riksbanken rediskontera af de enskilda bankerna öfvertagna inländska vexaslar intill belopp motsvarande för hvarje sådan bank hvad den samma vid 1884 års slut befinnes hafva haft i egna tiokronesedlar utelöpande.“

Återstående delen af det utaf Herr Gumælius under öfverläggningen i ämnet framlagda förslag, hvarom eventuelt yrkande framställts blef, efter af Herr Talmannen i sådant afseende gifven proposition, jemväl af Kammaren godkänd.

Utskottets hemställan i *punkten 2* af utlåtandet N:o 3 förklarades besvarad genom Kammarens beträffande *punkten 1* redan fattade beslut.

§ 8.

Föredrogs och bifölls Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 6, angående ytterligare ifrågasatta ändringar i Kongl. Förordningen om bevilning af fast egendom samt af inkomst den 14 September 1883.

§ 9.

Till behandling förekom vidare Lag-Utskottets Utlåtande N:o 56, i anledning af dels återremiss från Andra Kammaren af vissa delar af det i Utskottets Utlåtande N:o 23 framlagda förslag till värnpligtslag, dels ock Kammarens skiljaktiga beslut beträffande samma förslag.

Sedan vid behandlingen af Lag-Utskottets Utlåtande N:o 23, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ny värnpligtslag, dels båda Kamrarne stannat i skiljaktiga beslut rörande lydelsen af åtskilliga i det framlagda förslaget intagna paragrafer, dels Andra Kammaren till Utskottet återremitterat vissa delar af samma lagförslag, så hade Utskottet i sitt nu förevarande utlåtande framlagt förslag till sammanjemkning af de skiljaktiga besluten äfvensom till Andra Kammaren gjort framställning, att Kammaren behagade beträffande de återremitterade delarne af lagförslaget fatta beslut.

Beträffande till en början § 1 i det framlagda lagförslaget hade Första Kammaren antagit följande, af Utskottet för samma § föreslagna lydelse:

“Hvarje svensk man är värnpliktig från och med det kalenderår, under hvilket han fyller tjuguet år, till och med det, under hvilket han fyller fyratio år.“

Deremot hade Andra Kammaren godkänt § med den förändring att ordet “fyratio“ utbyts mot ordet “tjugufem“.

Med anledning häraf hemställde nu Utskottet i *punkten I*:

Om åtgärder i och för upphörande af de enskilda bankernas rätt att utgifva egna banksedlar å tio kronor.
(Forts.)

Angående antagande af ny värnpligtslag.

Angående
antagande af
ny värn-
pligtslag.
(Forts.)

att Kamrarne, hvardera med frånträdande af sitt förut angående § 1 fattade beslut, ville godkänna följande lydelse af nämnda §:
Hvarje svensk man är värnpliktig från och med det kalenderår, under hvilket han fyller tjuguet år, till och med det, under hvilket han fyller trettio två år.

Efter uppläsande här af anförde:

Herr Carl Ifvarsson: Det ser ut, som om frågan vore af den beskaffenhet, att antingen ingen vågade uppträda i densamma, eller att den icke vore värd ett ord. Jag tror dock att den är af den betydighet, att den icke kan eller bör med tystnad förbigås.

Hvad nu den föredragna paragrafen beträffar, så sammanhänger den oskiljaktigt med de andra och man måste alltså, när man börjar tala om denna paragraf, tänka på dess sammanhang med lagen i öfrigt. Jag vill tillkännagifva, att jag icke kan bifalla Utskottets förslag i dess helhet, och därför vill jag icke bifalla den nu föredragna paragrafen.

Jag föreställer mig, och jag har kommit till den öfvertygelsen under dessa många år, som försvarsfrågan behandlats, att landet icke för försvaret tål vid några större uppoffringar, än det för närvarande vidkännes, och att det nu föreliggande förslaget, om det antages, kommer att öka bördorna för försvaret icke så obetydligt, det torde hvar och en kunna inse, äfven om man nu icke på långt när kan se allt hvad som kommer att blifva en *följd* af förslagets antagande. Detta beror dock mycket på, huru frågan kommer att utveckla sig hädanefter. Såsom det vill synas, kommer man att gå ganska långt, det kan också hända att man stannar; men då stannar också skattefrågan. Jag vågar icke spå något i detta hänseende, men antagligt är, att antingen kommer saken att utveckla sig så, att värnepligten blir alldeles odräglig, eller också stannar det af med hela skattefrågan. De stora frågorna blifva åtminstone icke lösta och man kan vara viss på, att det icke skall dröja länge, innan frågan kommer igen och samma strider, som hittills egt rum angående försvarsfrågan, skola upprepas. Jag hade hoppats och önskat, att man kunnat få hela denna fråga löst på en gång och sedan varit befriad från dessa ständigt återkommande strider. Någon sådan förhoppning hyser jag nu icke längre, i synnerhet som jag är öfvertygad om, att föreliggande förslag går igenom i båda Kamrarne. Jag tycker mig hafva märkt detta. Under dessa omständigheter vill jag endast motivera min egen åsigt i frågan. Jag har sagt, att jag tror, att landet icke tål vid någon större uppoffring, än det redan nu får vidkännas för försvaret. Jag ber i det hänseendet få erinra om, hvad för öfrigt hvar och en redan torde veta, nemligen att anspråken på anslag i och för försvaret numera ökats till öfver 28,000,000 kronor, hvartill kostnaderna för land- och sjöförsvaret nu uppgå. Derutöfver får man räkna alla de kostnader, indelningshafvarne få vidkännas, samt kostnaderna och tidsuppoffringarne för beväringens öfning. Om man sammanräknar alla dessa kostnader, skall man få se, att landet bär en börda, som det kan ifrågasättas,

om den icke redan är för stor för ett så litet land som Sverige. Att vidare öka på dessa bördor anser jag vara en fara, helst den ekonomiska ställningen i landet icke nu är den bästa. Dertill kommer, att man icke nog respekterat knektekontrakten. Man kan nemligen icke förneka, att en utsträckt värnpligt står i strid med dessa kontrakt. Vore det fråga om att afskaffa indelningsverket och sätta ett annat försvarssystem i stället, då vore ingenting som i detta hänseende hindrade att utsträcka beväringsofningarne, om man så ville, men nu är det icke fråga härom; det gäller här endast en nedsättning i rust- och roteringsbördorna och det är icke detsamma som deras afskaffande. Hvad nu beträffar de ifrågasatta lindringarne i skattebördorna, så unnar jag dem, som vidkännas så väl indelningsverkets bördor som alla andra, all möjlig lindring, jag har visat det under hela min riksdagstid och jag tror, att dylika lindringar äro särdeles behöfliga under närvarande förhållanden. Men det kan sättas i fråga, huru vida lindringarne äro af något synnerligt värde för dem, som nu vidkännas indelningsverkets bördor. Det kan lätt hända, att stamsoldaten kommer att anlitas i så hög grad, att det blir lika dyrt att underhålla honom hädanefter som hittills, d. v. s. att kostnaden blir så mycket större, att ökningen motsvarar den lindring, som erhållits. Åtminstone tror jag icke att vinsten blir så stor, som man påräknar. Beträffande grundskatterna vill jag deremot antaga, att någon lindring verkligen kommer att ega rum, men den gäller allenast en del af oss jordbrukare och icke andra, således icke det allmänna. För min del tror jag dock, att man bör sätta landets bästa i främsta rummet. Det går icke an, att vi se uteslutande på eget intresse, då fråga är om att betunga landet mer än skäligt är för att vinna målet i andra hänseenden. Härtill kommer den omständigheten, att, så vidt jag kan se, vårt försvarsväsende icke genom förslaget, om det går igenom, blir synnerligen stärkt. Kostnaden och oviljan deremot å ena sidan blir större än förmånen å den andra. Jag föreställer mig nemligen, att försvaret icke vinner någon särdeles stor förstärkning derigenom, att öfningstiden för beväring ökas med 12 dagar eller en landstorm bildas, som snart kan förvandlas till reserv. Det beror på andra omständigheter. Jag tror, att man skulle få ett bättre försvar för billigare pris, om man organiserade stammen i öfverensstämmelse med 1883 års förslag. Denna stam skulle visserligen icke blifva så stor som den gamla stammen, antagligen blott såsom då föreslaget var, 25,000 man. Men då man tänkte sig, att soldaten icke skulle tjena länge kvar, har man alltid, i händelse af krig, att påräkna ett ganska stort antal öfvadt manskap. Försvaret skulle derigenom få mycket större styrka, än om man bibehölle ett större antal soldater under längre tid. Det förefaller mig således, så som jag sagt, som om de olägenheter och den ovilja, nu föreliggande förslag skulle medföra, blifve öfvervägande i förhållande till den förstärkning i försvaret, som derigenom skulle vinnas, äfven om man antager, att landet kan bära den ökade försvarsbördan. Jag får tillstå, att jag för egen del, och jag tror äfven flertalet af mina kommitenter, hellre afstår från den fördel, som vinnes genom den ifrågasatta lindringen i grundskatternas

*Angående
antagande af
ny värn-
pligtslag.
(Forts.)*

*Angående
antagande
af ny värn-
pligtslag.
(Forts.)*

och indelningsverkets bördor, än ikläder mig under nuvarande förhållanden en ökad värnpligt. Jag undrar också, om detta icke är förhållandet i allmänhet. Dermed får det emellertid förhålla sig huru som helst. Jag vill för min del icke mottaga betalning för en ökad värnpligt. Jag ber att få erinra, att det icke nu gäller att lösa de stora frågorna och att således vinna det stora mål, likställighet, hvartill vi sträfvat. På alla dessa skäl yrkar jag afslag å Utskottets hemställan, oaktadt jag vet att jag står i minoriteten. Jag vill åtminstone hafva antecknad till protokollet, att jag icke velat gå in på det förslag, som föreligger.

Herr Pehrsson i Törneryd: Då jag fått höra att Talmannens uppfattning lär vara den, att nu föredragna sammanjemkningsförslag är af den beskaffenhet, att deri ingen ändring får göras och att man har endast att välja emellan ett rent bifall till eller ett rent afslag på detsamma, tager jag mig friheten att redan vid den nu föredragna första § yttra mig öfver förslaget i dess helhet. Men dessförinnan vill jag erinra derom, att jag vid debatten här i Kammaren den 28 sistlidne April uttalade mig för antagandet af sådana förbättrade reglementariska och ordningsföreskrifter rörande beväringen, hvilka gjorde det möjligt tillhålla de värnpligtige att bättre än hittills varit fallet, fullgöra sina skyldigheter. Jag stälde ej detta medgifvande i ringaste samband med någon skattelindring. Derjemte förklarade jag, att jag under sådana förhållanden, som genom de s. k. stora frågorna nu förelagts Riksdagen, icke kunde vara med om någon utsträckning vare sig af åldersklasser eller öfningstid för de värnpligtige; och denna ståndpunkt saknar jag skäl att i dag frångå, öfvertygad som jag är, att den föreslagna skattelindringen borde beviljas utan hänsyn till någon annan fråga, och detta därför att den är af behovet påkallad.

Inom denna Kammare har på senare tider, då fråga varit å baue om ordnandet af landets försvar, den åsigt allt mer gjort sig gällande, att kostnaderna därför böra stå i noga förhållande till landets förmåga att bära dem samt att de måtte så rättvist som möjligt fördelas. Har detta en gång blifvit erkänt som utgångspunkt vid ifrågasvarande fördelning, så bör den ock tillämpas. Vål är det sant att genom antagandet af värnpligtsförslaget möjlighet beredes för dem som hårdast drabbas af ett föråldradt skatteväsen att erhålla en välbehöflig skattelindring, men också ikläder man dervid landets samtliga värnpligtige af alla samhällsklasser icke obetydligt ökade skyldigheter. Det är nog en sanning, att när och hur man än må försöka att till det bättre ordna vårt försvarsväsende, de personliga uppoffringarne måste blifva större än hittills, men jag anser icke det nu föreslagna sättet att gå till väga vara lämpligt. — Hade, såsom den näst föregående talaren antydde, det gällt att på en gång i hela deras vidd få försvars- och skattefrågorna lösta, tror jag ingen inom representationen velat förneka, att för vinnandet af detta mål man måst gå in på en lämplig förlängning af den nu varande öfningstiden äfvensom tillökning i åldersklasser rör beväringen, men man hade dervid att tillse att, med afseende å den mindre bemedlade och fattigare delen af be-

folkningen, någon ersättning beredes de värnpligtige i form af en lämplig dagaflöning under tjänstgöringstiden.

En antydan i denna riktning finnes visserligen gjord i nu föreslagna värnpligtslags 35 §, men hur stor eller liten den blifvande ersättningen är ämnad att utgöra, derom innehålles ingen bestämmelse.

Jag voterade för 1883 års härordningsförslag med de modifierationer deri, som af Andra Kammaren beslutades. Jag gjorde det dock icke utan en viss motvilja, emedan jag befarade, att dess genomförande skulle kräfva större uppoffringar för försvaret, än vårt folk med lugnt mod kunde bära.

Öppet skall jag därför tillstå, att jag nu icke skulle gå så långt i medgifvanden som då, och detta därför att jag allt mer blifvit öfvertygad om, att kostnaderna *under freden* för försvaret redan nu äro så höga, som de få vara. Att för ett land som vårt, med ett invånareantal af endast omkring $4\frac{1}{2}$ millioner och en försvarskostnad, uppgående för landt- och sjöförsvaret tillsammans till öfver 30 millioner kronor årligen, man icke härmed vill låta sig nöja utan härutinnan fordrar ytterligare uppoffringar af landets befolkning, det måste jag betrakta som allt för långt drifna anspråk på folkets offervillighet.

Det må blifva deras sak, hvilka fått sig anförtrodt att i detalj ordna om försvaret, att dervid så tillvägagå, att det blir så kraftigt som möjligt i förhållande till de anslagna tillgångarna. Dervid vill jag bemärka, att jag icke anser möjligt ernå det målet, så länge indelningsverket kvarstår på sin gamla grund.

När det gäller att ordna försvaret i dess helhet, vet jag att detta ej kan ske utan uppoffringar, och jag är därför beredd derpå.

Men jag anser det också vara en representants skyldighet att så godt han förstår se till, att kostnaderna därför icke blifva en börda, som i längden kommer att kännas för tung att bära. Man har sagt, att hvad vi nu gå att besluta öfver endast skulle vara en mycket obetydlig sak. Nej, mine herrar, det är en stor sak, ty det utgör en början, ett första steg att lösa de stora frågorna, icke så som denna Kammares flertal vid olika tillfällen uttalat en önskan om, nemligen genom fattandet af ett beslut, så småningom genomfördt, utan man beträder i stället den vägen att genom flera beslut, fattade med långa tidars mellanrum, verkställa lösningen. För mig ställer sig nu saken så, att om man bifaller detta förslag, har man visserligen lemnat vissa skattdragande en länge motsedd skattelindring, men samtidigt ålagt alla samhällsklasser och särskildt vårt lands stora arbetarebefolkning ökade skyldigheter till staten. Jag kan icke annat se, än att, är en skattelindring i och för sig rättvis, hvilket jag är fullt förvissad om att den nu ifrågasatta är, så bör den beviljas utan att därför pålägga vare sig den ena eller den andra samhällsklassen ökade bördor af sådant slag, hvarom nu är fråga. Men hvad jag fäster mig mest vid, det är, hvilka följer detta förslags antagande kan komma att medföra. Om än, då nästa gång det blir fråga om att göra större förbättringar uti försvarsverket, det skulle medgifvas en ej obetydlig afskrifning å grundskatter samt rustnings- och roteringsbesvärerna, så tror jag att i samband härmed göras för långt gående fordringar på ökad

Angående
antagande
af ny värn-
pliktslag.
(Forts.)

öfningstid för de värnpliktige, anslag till fästnings- och positionsartilleri, till dyrbara fartygsbyggnader m. m. På detta sätt tänker man nu lösa försvars- och skattefrågorna i flere repriser och kommer enligt mitt förmenande derigenom slutligen försvarsverkets *totalkostnad* att vida öfverstiga den, som hade uppstått genom antagandet af 1883 års härordningsförslag, sådant det godkändes af Andra Kammaren.

Det är således med afseende på, att genom beträdandet af de partiella reformernas väg jag fruktar för, att försvarskostnaden i sin helhet skall slutligen blifva allt för hög, som jag anser Kammaren handla klokast, om den afslår det föreliggande förslaget och motiverar detta afslag med en önskan om att redan till nästa år, om det sig göra låter, få från regeringen motse ett fullständigt arméförslag, byggt på samma grunder som 1883 års förslag, men billigare samt åtföljdt af en fullständig afskrifningsplan för grundskatternas samt rustnings- och roteringsbesvärens successiva upphörande.

På dessa grunder, Herr Talman, yrkar jag afslag icke blott på den nu föredragna 1 §, utan på sammanjemkningsförslaget i dess helhet.

Häruti instämde Herr *Olof Andersson*.

Herr Månsson: Jag kan icke neka, att vår beväring för närvarande har alldeles för liten öfning. Icke heller kan jag neka, att så väl indelningsverket som grundskatterna på många orter trycka hårdt och att man bör söka i detta fall åstadkomma någon lättnad. Då jag nu befinner mig på denna ståndpunkt, att jag både önskar förbättra vår beväringinstitution och lindra skattebördorna, så är det gifvet, att jag äfven skall vara villig att på sätt och i den mån sådant kan ske bidra till lösning af dessa s. k. stora frågor. I det förslag, som nu föreligger, anser jag därför, att man gått i den rätta riktningen och sökt hjälpa på båda hållen. Nu kan man säga, att man vill ha ett förslag till ordnandet af dessa frågor i sin helhet. Ja väl; men, mine herrar, det är mycket som man skulle kunna önska, men som man icke kan få. Enda sättet är att se till, hvad de olika meningarne möjligen kunna ena sig om. Detta anser jag vara det klokaste, och jag tror äfven, att erfarenheten bör hafva lärt oss att taga det, hvarom det är någon möjlighet, att Riksdagen kan ena sig. Låtom oss nu göra något, taga det första steget, och låt sedan de, som komma efter oss, försöka att fortsätta hvad vi börjat.

De talare, som förut uppträdt, hafva sökt illa måla ut förslaget och påstått, att det skulle medföra kostnader, som vore omöjligt för landet att bära, och de hafva därför icke ansett sig kunna biträda förslaget.

Jag kan icke föreställa mig, hvarför man skall förespegla sig dessa kostnader såsom så stora. Jag kan nemligen icke inse, att dessa tolf dagars utsträckning i öfningstiden för beväringen skola kunna medföra så stora kostnader. Hela affären med den ifrågasatta försvarsorganisationen reducerar sig nemligen till dessa tolf dagar och jag kan icke finna, att förslaget innehåller något derutöfver. Det är

ju icke fråga om att öka befålets antal, anskaffa positionsartilleri, större båtar eller något annat, som här talats om. Någon fråga härom föreligger icke och jag vet därför icke, hvad det tjenar till att nu tala härom, eller hvarför man oupphörligt behöfver använda slagordet, att kostnaderna skulle blifva så oerhördt stora, om man nu antager detta förslag. Dessa kostnader förökas ju icke på annat sätt, än att man ökar beväringsofningarne för att få manskapet bättre öfvadt och mera lämpligt för landets försvar och för den skull låter man beväringen exercera tolf dagar längre och gifver dem föda och underhåll under denna tid. Här föreligger nu ett försvarsförslag "en miniature", och man har sagt, att det skulle endast vara början till något helt och att dervid fästs förutsättningar om att ytterligare tillökning i tiden för beväringsofningarne framdeles skulle ske. Jag ber dock att häremot få invända, att detta tillhör icke oss att bedöma, utan derom må en kommande tid yttra sig. Här föreligger endast fråga om tolf dagars tillökning i beväringstiden, och då skall man hvarken tala om 60, 70 eller 90 dagar. Låt en kommande tid bestämma, huru vida då behöfves en ytterligare utsträckning i öfningstiden eller icke. Vidare har man yttrat att, om vi icke öka på öfningstiden för beväringen i framtiden i samma skala, som nu föreslagits, skall en ytterligare afskrifning af grundskatter och indelningsverk icke medgifvas. Jag vill visst icke bestrida, att detta möjligen kan inträffa, men det kan må hända äfven komma en tid, då representationen säger: grundskatterna och indelningsverket måste afskrifvas och vi inse fullkomligt det berättigade i dessa anspråk, utan att det därför är nödvändigt att öka på öfningstiden med en enda dag. Detta är icke omöjligt och för min del tror jag, att den tid bestämdt skall komma, då detta inträffar och rättvisa i detta fall skall skipas, och, är den uppfattningen riktig, blir det icke nödvändigt att fordra någon utsträckt beväringsskyldighet för att få bort de återstående delarne af indelningsverket och grundskatterna. Det är sagdt, att lindringen skulle vara så obetydlig, att det icke vore mycket att hurra för, men för min del kan jag icke dela en sådan uppfattning. Detta kan möjligen sägas af dem, som tillhöra en provins, der man icke tynges särdeles hårdt af grundskatter, men icke af dem, som representera trakter, der bördorna tynga folket hårdt. Jag måste erkänna, att det är ganska stora lindringar, som nu på en gång erbjudas oss. Intet förslag har förut erbjudit så stora eftergifter eller för dessa eftergifter fordrat så litet i ersättning som just detta, och mig har det tilltalat mest af alla förslag, som förut framlagts. Hade det varit så, att man nu sett förslaget i hela dess utsträckning, skulle jag för min del visst icke hafva skyggat för detsamma, men säkert är, att många i denna Kammare skulle hafva gjort det. Man har vidare sagt, att man tager bördan från vissa klasser och lägger den på andra, men detta är också ett sådant slagord, som blifvit så populärt, och för min del tror jag icke, att det ligger något fullt berättigande i ett sådant påstående. Vi hafva tagit bort den personliga skyddsafgiften och dermed åtföljande afgift till kommunen, och jag undrar, om icke deri ligger en börjande

*Angående
antagande
af ny värn-
pligtslag.
(Forts.)*

Angående
antagande
af ny värn-
pligtslag.
(Forts.)

skatteafskrifning, och då man fordrar, att den enskilde personen, rik så väl som fattig, skall försvara sitt land, tror jag icke att man med skäl kan säga, att man härvid begår någon orättvisa. Man lemnar dem derunder kläder och föda, och den mat, som numera bestås, är så betydligt mycket bättre än förut att, om arbetaren och den fattiga befolkningen alltid har sådan mat att tillgå, har den sannerligen icke något skäl att klaga. Vidare hafva betydliga förbättringar vidtagits vid mötesplatserna genom uppförandet derstädes af byggnader och barracker, så att beväringen numera slipper ligga ute på marken i tält. Vi skola fortgå allt mer och mer i den riktningen, att göra det så bra som möjligt för beväringen, hvilken utgöres af folk från alla samhällsklasser. De förmögnare klasserna få bidraga till beväringens underhåll, till deras öfningar och vapen i mån af sina inkomster, och deruti ligger skilnaden; och jag tror icke att man har rätt att påstå, det man begår en himmelskriande orättvisa mot de mindre bemedlade klasserna. Dessa tänka icke sjelfva så mycket derpå, och jag tror att de känna med sig, att de behöfva visa sitt land, att de vilja försvara det. Då vi borttogo de personliga afgifterna, gjorde vi åt dem en eftergift, som många af dem aldrig tänkt på; och de hafva nu en helt och hållet skattefri ställning inom kommunen.

Jag hade för min del icke tänkt, att man skulle behöfva gå så långt, som här föreslagits, eller till 12 dagars ökning för beväringen, utan det skulle stannat vid 9 eller högst 10 dagar, men då man nu icke har annat att välja på än bifall till Utskottets förslag eller rent afslag, kan jag icke annat göra än rösta för bifall. Jag kan nemligen icke för dessa 2 eller 3 dagars längre öfning, än jag föreställt mig, kasta från mig förslagets fördelar. Jag kommer således att med min röst bidraga till denna första lösning af de stora frågorna.

I detta anförande instämde Herr Friherre *Nordenskiöld*.

Herr Gustafsson: I motsats mot Herr Ivar Månsson anser jag, att man skulle begå en skriande orättvisa genom antagandet af den föreslagna värnpligtslagen, hvarför jag så godt först som sist yrkar afslag å Utskottets betänkande i sin helhet. Jag väntar naturligtvis att få på både vers och prosa höra åtskilliga beskärmler öfver den ofosterländska nihilism, som ingenting vill göra. Men för att en gång komma på det klara med hvad nihilismen iuebar, vill jag uppgifva, i hvilka fall den ingenting vill göra.

Nihilismen vill ingenting göra, som strider mot nationens tydligt uttalade vilja; och denna vilja har otvetydigt uttalat, att den icke vill hafva utsträckt värnpligt. Vi vilja ingenting göra för att sälja en lefvande vara, som protesterar mot att blifva såld. Vi vilja ingenting göra för att lägga nya och tunga bördor på dem, som äro förnekade den naturliga rätt, hvarje medborgare bör ega, att med sin röst få deltaga i bestämmandet öfver sitt eget och fosterlandets öde. Vi vilja absolut ingenting göra, som kan stämplas såsom att vi skulle svika deras förtroende, som sändt oss hit att föra deras talan. Efter denna lika enkla som tydliga förklaring öfver nihilismens väsen tror jag icke

någon behöfver blygas att ställa sig på deras sida, som i dag yrka afslag å Utskottets betänkande.

Man har velat göra troligt, att hvad man nu kallar nihilism är någonting modernt, något för våra dagar karakteristiskt, men, mine herrar, detta är icke sant; och jag skall bevisa motsatsen. Den har funnits sedan lång tid tillbaka, fastän under annat namn. Den kallades förr patriotism, och den har alltid framträdt, då landets frihet varit i fara genom militarismens fordringar. Jag skall anföra ett exempel härför ända från 1818 och nämna något om en man, som har plats i historien såsom patriot. Det var en man, som vi hafva att tacka för mycket af den frihet vi ega, ty han var en af de första banbrytare för vårt nya representationsskick. Hans namn var Carl Henrik Ankarsvärd. Vid 1818 års riksdag uppträdde han emot de militära fordringarne och yttrade då bland annat följande:

»Så länge man ännu dåras af högmod och tror sig mäktig, fast man är svag; så länge man är förmäten nog att tro sig kunna dela vilja med de mäktigare, så länge skall man i ett ständigt fortfarande förtära sina krafter, och utmergladt skall Sverige, slutligen känslolöst för sjelfständigheten, förlora den, och då, men för sent, skall orsaken finnas i den politiska rigtning, som till försvaret fordrat större bidrag, än nationalförmögenheten medgifvit — — — —»

«— — — utvärtes anseende eller, som det heter, att sätta sig i en respektabel ställning har blifvit styrelsernas stridshäst, då de till försvarsanstalterna fordra större bidrag, än nationerna kunna åstadkomma.»

Detta är ju, som om man hörde en fullblodsnihilist från 1885! Ankarsvärd fick, naturligtvis äfven han, mothugg från dem, som alltid anse statens anseende fordra, att vi skola väpna oss till tänderna. Men dem svarade han sålunda:

«Vi ligga lyckligtvis i ingens väg, vårt hårda luftstreck och vår fattigdom tryggar oss temligen emot inkräkningsbegäret; och så obetydliga vi äro såsom stat, så viktigt är dock fortfarandet af vår sjelfständighet för Europa, hvars intresse det alltid måste blifva att bibehålla oss vid den. Med egna tillgångar kunna vi ej frambringa och på en beständig fredsfot underhålla stridskrafter, som med något sken af sannolikhet kunna trygga oss för ett i tiderna möjligt anfall från en mäktig granne; ett utarmadt och på alla tillgångar utbiottadt folk skall ofelbart blifva enda frukten af ett sådant hushållningssystem.»

Mine herrar! Jag manar eder att lyssna till denna röst från flydda tider, ty den talar sanning; varningen gäller lika mycket den dag, som i dag är, ja, må hända ännu mera nu än då.

Man har kallat folkets fruktan för värnpligten en ammsaga, lämplig till att skrämra barn, liksom man skrämmer dem för sotare och spöken. Jag skall be herrarne att lyssna till, hur man uppfattar denna ammsaga i det land, der värnpligten nu florerar. Det är icke någon partisk framställning, som jag vill uppläsa, utan utdrag ur en artikel, skrifven af en af Stockholms Dagblads korrespondenter i Berlin, i hvilken artikel bland annat förekommer följande yttrande:

*Angående
antagande
af ny värn-
pligtslag.
(Forts.)*

Angående
antagande
af ny värn-
pligtslag.
(Forts.)

“Det talas mycket om ett folk i vapen och om den jemlikhet, som uppkommer af allas skyldighet att tjena. Men detta är en jemlikhet endast befintlig på papperet. Folkklasser kunna icke vara mera skilda åt, än militären och de civile äro i detta den moderna jemlikhetens förlofvade land“. Vidare heter det längre ned i samma artikel: “Allt i allom taget är militären numera en kast, som ställt sig utanför samhället, och med det samma icke har andra beröringspunkter, än de, som uppkomma af det tyranni den utöfvar. Denna kast betraktas därför med känslor, som torde ligga mellan hat och förakt.“ Då detta kan förekomma i en mot värnpligten vänskapligt sinnad tidning, som har till intresse att förmildra sanningen, så frågas, huru denna sanning skulle låta, om den uttalades klart och tydligt samt utan att förmildras?

Jag skall nu be att få yttra mig om frågans samband med grundskatternas afskrifning. Man har sagt att kompromissen är den enda väg, på hvilken man kan komma till det mål, som man längtar efter, till grundskattelindringen. Ja, kompromissen är en genväg till målet, men en genväg, som man kan karakterisera såsom den väg, man olofligt och mot förbud tager öfver en annans åker och trampar ner dess gröda. Kompromissen är en smygväg, der man går fram öfver andras rätt. Det finnes dock en annan väg, och det är den allmänna rättens väg — en väg, på hvilken hvarje man med hjertat på rätta stället går fram, fordrande sin rätt och kämpande för den. Det må nu vara sant, att man får vänta länge, innan man på den vägen hinner målet, ty de obofärdige resa der hinder på hinder, men man har dock den fördelen att till sällskap på den långa vägen hafva med sig det goda samvetet, och ett godt samvete är en hufvudkudde, der man, om än betungad, kan hvila sig långt lyckligare och lugnare, än om man under sin hufvudgård kan lägga de trettio silfverpenningar, man fått för att man sålde andras rätt.

Mine herrar, I som hafven makten inom denna församling, jag vill erinra er om hvad som utgör grunden för denna er makt. I hafven kommit till denna makt, emedan I alltid hafven handlat med rätten på eder sida och med nationens gillande bakom er. Men om I nu sluten er till kompromissens orättfärdighet och handlen i strid mot nationens vilja, då rycken I sjelfva bort grunden för er makt och framtiden skall icke längre tillhöra er! Det skall i dag visa sig, om det folkparti, som vuxit upp ur vårt nya statsskick, ännu har kvar sina rötter i de djupa samhällslagren; det skall visa sig om de folkvalde männen komma i håg, att de härstamma just från dessa förtrampade små, som i dag lita till dem om hjälp mot den köpslagan, som vill sälja folkets arbetsdagar till militarismens Moloch.

Herr Talman, jag yrkar rent afslag å Utskottets betänkande.

Herr Sam. Johnson: Jag har ansett det vara min pligt och skyldighet att uttala mina åsikter i denna fråga; men jag skall icke spilla många ord på densamma för att icke för mycket upptaga Kammarrens tid, helst det är naturligt, att de allra fleste, ja kanske hvar och en i denna Kammare önskar uttala sin ställning till denna fråga.

Under flera föregående år har jag alltid arbetat för att bereda frågans framgång, men, sådan frågan nu ställer sig, får jag förklara, att jag icke vill med min röst bidra till densamnas lösning, då man icke vet, huru pass omfattande regeringens afsigter må vara. Om här förelegat ett ordnad förslag från regeringen, så att man vetat det mål, som äsyftas, så skulle jag icke ett ögonblick tveka att rösta för detta förslag; men så länge detta icke är fallet, så är det min fullkomliga öfvertygelse, att vi komma att stå här och stampa på samma plats och komma aldrig ur fläcken. Talaren på skånebänken har yttrat, att de stora lindringar, som erbjödes oss, icke vore att förkasta. Jag medger detta; men om några år härefter skall man finna, att dessa lindringar icke äro af synnerlig betydelse.

*Angående
antagande
af ny värn-
pliktslag.
(Forts.)*

Jag upprepar mitt påstående att, om ett fullständigt förslag från regeringen förelegat, så skulle jag hafva varit den förste, som röstat för detsamma; men nu vågar jag icke detta och jag anser mig icke vara berättigad att handla i strid mot mina kommittenters önskningsar. Jag anhåller därför hos Herr Talmannen att få yrka afslag å förslaget i dess helhet.

Herr Ekman: Den föreliggande frågan är utan tvifvel af mycket allvarlig beskaffenhet, och det slut, hvartill vi i dag komma, skall säkerligen djupt ingripa i närvarande och kommande förhållanden. Det är därför icke underligt, om litet hvar inför denna fråga känner ansvaret af, att man är en medlem af Riksdagen och måste lägga sin voteringsedel i urnan förr eller senare. Det tillkommer därför litet hvar att göra sig reda för saken och skaffa sig en bestämd öfvertygelse, innan man med godt samvete kan rösta. Jag har också sökt öfverväga skälen för och mot, och jag erkänner, att huru många rätt talande skäl finnas för bifall till detta förslag, nödgas jag dock säga, att ännu flera talande skäl finnas åtminstone från min synpunkt mot detsamma.

Man har sagt, att det icke vore värdt att fästa sig vid ett par, tre dagar, vid nio dagar eller tolf dagar. Först och främst må erinras, att Andra Kammaren aldrig antagit nio dagar, utan endast dess ledamöter i Lag-Utskottet. Men för öfrigt är frågan om nio eller tolf dagar af mindre vikt, ty det kan ju komma ungefär på ett ut. Men hvad jag är emot, det är sjelfva detta *system*, som vi skulle godkänna genom ett bifall till detta förslag; ty detta system skulle utan tvifvel medföra större bördor, än vi kunde bära. Det framlagda lagförslaget, som afser beväringens utveckling, ärganska vidtomfattande; men ehuru det så är, har man dock icke på samma gång framlagt någon plan för försvarsväsendets ordnande i dess helhet. Visserligen finnes en plan att få en hög beväringnumerär, men icke någon plan för försvarets ordnande i öfrigt. Och detta anser jag, är det mest betänkliga i detta förslag. Någon har sagt, att man med enkel regula di tre skulle kunna räkna ut, hvar det vore meningen att stanna. Jag tror också att man mycket väl kan säga, hvaråt detta förslag pekar. Om vi taga detta förslag med dess tolf dagar, komma vi efter enahanda beräkning till minst 70 dagars värnpligt. Men jag tänker, att

Angående
antagande af
ny värn-
pligtslag.
(Forts.)

när man nu för 30 procent afskrifning nödgas lemna tolf dagars beväringsexercis, plus 1 åldersklass och 6 år i landstormen, så komma vi snart upp till 90 dagar. Jag undrar, om det icke är detta, som hägrar i bakgrunden. Man har sagt, att det beror på Andra Kammarens blifvande beslut att hindra något sådant, och att man skall hoppas, att Första kammaren blir i framtiden mera medgörlig, då den nu varit så medgörlig. Men tvärt om tycker jag, att Första Kammarens hårdnackenhets och ovillighet att gå Andra Kammaren till mötes på halfva vägen och dess sätt att vilja tvinga Andra Kammaren att medgifva $\frac{2}{3}$ men sjelf afpruta blott $\frac{1}{3}$, icke inger stora förhoppningar om, att i en framtid Första Kammaren skall blifva så särdeles villig att låta pruta med sig, utan att den i stället skall komma att hålla hårdt igen. Men då vill jag fråga: är nationen villig och mäktig att åtaga sig en sådan tillökning i beväringstungan icke blott af 12 dagar utan af det högre antal, som betingas af 100 procent afskrifning af grundskatter och indelningsverk. Med den kännedom jag har om landet och om mitt eget kommittentskap, måste jag säga, att jag icke tror nationen vara villig att åtaga sig något sådant, utan att den tvärt om är ytterst betänksam för att åtaga sig några högre militärbördor. Och när stämningen bland folket är sådan, då anser jag tiden vara mycket illa vald för att söka genomtvinga denna början till ett system, som säkerligen slutar med 90 dagars öfning. Om man tänker sig detta system genomfördt, skall det hafva med sig icke så små kostnader äfven för jordbruksbefolkningen. Tänk oss att denna befolknings arbetsfriska söner och drängar skola tagas från arbetet för att ligga under flera veckor och slutligen månader på öfningslägret just under den brådaste tiden. Vi hafva redan hört jordbrukare här i Kammaren uttrycka sina bekymmer vid tanken på att detta system skulle komma till verklighet och denna plan realiseras. Men dessutom torde också den förökade beväringsexercisen hafva med sig förökade bördor för jordbrukarne äfven i annat hänseende. Ty med förökad beväringsexercis följer ovilkorligen det, att stamsoldaterna, som ofta begagnas för att öfva denna beväring i egenskap af vice korporaler o. s. v., måste en längre tid vara ute på öfningsfältet. Och hvilka komma att få betala detta? Jo, just rust- och rotehållarne. De få visserligen dessa 30 procent efterskänkta, men de få också ökade utgifter derigenom, att de få betala soldaterna större lega; och när nu dertill rust- och rotehållarnes onera växa oupphörligt, just därför att de icke äro fixerade utan kunna ökas, är det icke att undra på, om jordbrukaren skall draga sig för att beträda en sådan väg, då han ser i perspektiv förökade kostnader, som kanske blifva så stora, att de taga ut de procent i afskrifning på grundskatterna, som utlofvas. Detta i afseende på denna lags förhållande till jordbrukarne.

Men jag måste bekänna, att denna sak i sitt nuvarande läge är i ett annat hänseende rent af förhatlig. Det är ovilkorligen ett köp, som här är fråga om. Det är fråga om en afskrifning af vissa procent af grundskatterna samt rustnings- och roteringsbesväret mot det, att man lemnar så och så många öfningsdagar för beväringen. Hvad

*Angående
antagande af
ny värn-
pligtslag.
(Forts.)*

som är det förhatliga i detta köp, det är att det är hela nationen, som kommer att få betala affären, under det att jordegarna komma att skörda vinsten, i fall det blir någon sådan i framtiden. Det är ju underligt, att oaktadt man riksdag efter riksdag varit rädd för att sätta ned det politiska strecket, så att arbetarne skulle kunna få någon talan i allmänna angelägenheter, ja, oaktadt man vid denna riksdag skjutit undan ett förslag om ändring i kommunallagarna för att bereda de mindre bemedlade någon större rösträtt, det är underligt, säger jag, att, oaktadt man gjort detta och sålunda nekar dessa arbetande klasser någon större rösträtt och utvidgade politiska rättigheter, man likväl vill lägga nya bördor på dessa arbetare, bördor, som specielt för dem måste blifva ganska tunga att bära. Man säger visserligen, att beväringen skall få någon ersättning under den tid den vistas på öfningsfältet, och 35 § talar också om en dagaflöning, som beväringen skulle få. Men hvilken garanti har man att denna aflöning blir så stor, att den kan i någon mån ersätta den förlust, som den fattige arbetaren får lida genom att ligga i veckor och månader ute på fältöfning? Om man åtminstone i 35 § satte in ett minimum, under hvilket dagaflöningen icke skulle få gå, t. ex. minst 50 öre, tycker jag att det ändå varit något skäl, som kunnat tala till försvar för påläggandet af denna tunga särskildt på arbetarne. Men nu har man icke gjort det. Det beror således helt och hållet på, huru mycket Riksdagen behagar anslå till aflöning åt denna beväring, och det kan väl hända att anslagen derutinnan blifva ganska knappa. För öfrigt tror jag att vi böra tillvägagå med försigtighet vid påläggandet af dessa militära bördor, så att vi, under det vi hålla på med att skapa ett försvar mot yttre fiender, icke skapa fiender inom vårt eget land, som kanske blifva mycket svårare att öfvervinna än de yttre. Jag tror att man i detta hänseende bör gå mycket försigtigt till väga, så att man icke pålägger större bördor, än nationen mäktar bära.

På grund häraf och äfven på grund af hvad som förut blifvit yttradt mot detta sammanjemkningsförslag, ber jag, Herr Talman, att lå yrka afslag å detsamma.

Herr Magnusson: Jag har begärt ordet endast för att gifva till känna, det jag kommer att lemna min röst för det af Lag-Utskottet framlagda sammanjemkningsförslaget. Jag gör det först och främst därför, att jag anser detta förslag vara ett steg i den rätta riktningen, och för det andra därför, att jag icke anser mig kunna möta mina kommittenter med tillkännagifvandet, att jag bidragit till förslagets fall. Jag yrkar således bifall.

Herr Lyttkens: Många talare hafva framhållit, att denna fråga är så vigtig, att man borde noga betänka sig, innan man afgifver sin röst, och deri instämmer äfven jag. Jag har så många gånger varit med om arméförslag och sökt göra klart för mig, hvilket som här är det ändamålsenligaste och bästa, att jag tryggt kan säga, att jag väl betänkt mig. När denna värnpligtslag förra gången var före, anförde jag de skäl, hvarför jag ansåg, att man icke borde gå längre än att

Angående
antagande af
ny värn-
pligtslag.
(Forts.)

antaga de ordningsstadgar af värnpligtslagen, Kongl. Maj:t föreslagit. Sedan dess har jag icke funnit några skäl, som kunnat rubba denna min öfvertygelse, utan tvärt om skäl, som ytterligare stärkt den. Om herrarne genomse Kongl. Maj:ts proposition till denna Riksdag, skola herrarne finna några ord, som vid denna fråga äro synnerligen beaktansvärda. Herr Krigsministern säger i sitt anförande till statsrådsprotokollet: "de många bristerna i snart sagdt alla försvarsverkets grenar, hvilka måste afhjelpas, om vi ej skola anse oss värnlösa", äfvensom "att dessa brister ej kunna afhjelpas annat än genom upp-sättandet af nya truppafdelningar och genom införandet af utsträckt värnpligt". Mine herrar, det är således icke allenast fråga om att öka beväringens öfningstid med tolf dagar, såsom nu föreslagits, utan här är fråga om att taga första steget till en allmän värnpligt, hvars utsträckning och gräns vi icke veta. Vi hafva förut hört våra generaler tala om, att en öfningstid på sextio eller nittio dagar är allt för liten, att 120 dagar är det *allra minsta* för att få dugliga rekryter, och derigenom skulle vi ändå knappt få goda soldater. När jag hört detta, bäfvar jag verkligen för att taga det första steget på denna bana, det vill säga att öka värnpligten. Men icke nog härmed, vi skola dessutom hafva nya truppafdelningar, och många andra brister skola afhjelpas, eljest anses vi ändå vara värnlösa. När vi betänka, att vår budget belöper sig för fjerde och femte hufvudtitlarne till så många millioner, att det utgör hälften af statsinkomsterna, då man fråndrager de inkomster och utgifter, som uppväga hvarandra, såsom posten och telegrafan, så är det besynnerligt att höra, att vi ändock äro att anse som värnlösa? Oaktadt vi ärligen till vårt försvar utgifva omkring trettiosex millioner kronor, betyder detta likväl ingenting, nej, det skall vara nya truppafdelningar, nytt och mera af allting och dertill ändå mera utsträckt värnpligt. Är det under sådana förhållanden underligt, om man drar sig för att kasta ut nya millioner på vårt försvarsväsende, då de redan dertill anslagna millioner användas så, att vi dock kunna anses värnlösa. Hur mycket skall då erfordras ännu ytterligare? Jag anser, att vi redan stå vid gränsen af förmågan att bära de bördor, vi hafva, och jag tror det icke vara möjligt att bära ytterligare bördor, utan att landet kommer att känna sig alldeles förtryckt. Det är icke möjligt, att landtbruket, som är vår hufvudnäring, kan bära större bördor, än det redan har, och man kan nästan säga, att det i längden icke förmår bära de bördor, det redan bär. Det är icke värdt att tala om det stora öfverskott, som för närvarande finnes i statskassan, ty den dagen är säkerligen icke långt borta, när detta öfverskott försvinner och nya skatter behöfva påläggas, men hvarifrån då taga dem? Det är min öfvertygelse, att nationen icke kan bära ökade skatter. Helt säkert kunna vi stå ut med att för skattehemman samt rust- och rotehållarne, som äro de mest tryckta af nationen, afskrifva grundskatterna till så stor del, som de icke kunna bära dem, men jag vill icke därför lägga ökade bördor på den stora mängden. Det är nog sant, att dessa tolf dagar icke i och för sig betyda så mycket, men när glaset är öfverfullt, behöfves endast en droppe, för att det skall rinna öfver. Härtill kommer ytterligare en för mig ta-

lande anledning att icke bifalla nu föreliggande förslag, och det är, att våra arbetare på landet redan befinna sig i den ställningen, att de anse sig icke kunna vara belåtna med den afföning, de nu hafva, hvarför de redan i flera år utvandrat. Äfven om utvandringen för närvarande är något hämmad till följd af förhållandena i Amerika, är jag likväl fullt öfvertygad om, att, derest vi lägga på nationen denna börda, utvandringen åter snart skall ökas och nationen ännu mer försvagas. När man dertill lägger, att krigen förr eller senare skola blifva allt för svåra och för dyrbara och att folken, som få bära alla krigets olyckor, allt mer och mer komma till medvetande af det ogudaktiga i all krigföring, att redan nu omständigheterna äro sådana, att två af de största och rikaste staterna i Europa bäfva för att börja krig, och jag icke kan se, att, i fall ett sådant skulle utbryta, någonting kan komma emellan, som tvingar oss att deltaga i ett sådant, så kan jag icke heller finna nödvändigheten af att för närvarande öka våra försvarsbördor.

*Angående
antagande af
ny värn-
pliktslag.
(Forts.)*

På dessa skäl och de skäl jag anförde, då frågan förra gången förevar, äfvensom de skäl, som af Herr Danielson då framhöllos och hvilka jag fullkomligt gillar, anhåller jag om afslag å Lag-Utskottets sammanjemkningsförslag. Jag vill nemligen icke vara med om att öka redan befintliga bördor, men jag vill deremot gerna vara med om att inom ramen af de nuvarande kostnaderna för försvaret göra hvad som göras kan att förbättra detsamma, och jag kommer icke för min del att gå ett steg längre. Jag vill ej med min röst bidraga att utarma folket, som redan nu har svårt att berga sig.

Herr Wieselgren: Jag har begärt ordet icke för att hålla ett tal utan för att gifva ett svar.

Utskottet säger nemligen på sidan 4 i sitt utlåtande: "Utskottet hoppas ock, att en högsint uppfattning af det blifvande beslutets stora vikt för fosterlandet skall komma den enes uppfattning af hvad han anser för litet, likasom den andres af hvad han finner för mycket att smälta samman till endrägtigt beslut om fyllande af fosterlandets kraf". Jag vill ärligt bekänna, att jag hör till den förra af de kategorier, om hvilka Utskottet här talar. Jag hör till dem, som anse, att det föreliggande förslaget gifver vårt försvar för litet; men jag vill dock icke, att den vädjan Utskottet ställer till en hvar af oss, skall i fråga om mig hafva fruktlöst förklingat. Jag yrkar derfor bifall till Utskottets sammanjemkningsförslag i den lifliga öfvertygelse, att ett bifall *mera* än ett afslag skall gagna fosterlandet.

Med Herr Wieselgren instämde Herrar *Trybom, Ol. Melin, Win-
krans, Waldenström, Sjöcrona, Sahlström, Svenson* i Bossgården, *Ham-
marberg, Wretlind, Wendt, Blomberg, Söderblom, Roth, Sundin,
Arwidsson* och *Lundström* m. fl.

Vidare yttrade

Herr Grefve Sparre: Diskussionen i dag har bragts till en sådan

*Angående
antagande af
ny värn-
pligtslag.
(Forts.)*

punkt, att man ogerna deltagar i densamma. Man har börjat med att säga, att landet icke kan bära kostnaderna för vårt försvar, och nihilismen har framställt sitt program och förklarat, att man icke vill underkasta sig dessa kostnader. Skulle det verkligen vara så sorgligt, att den allmänna stämningen inom landet är sådan, som den skildrades af en talare på stockholmsbänken, hvilken alltid är så ofelbart säker på, att han alltid förkunnar oss hvad landet vill, ja, då vore här i Kammaren föga att säga. Men lyckligtvis är det icke så. Jag tror mig känna ställningen på landet och stämningen der lika väl, som han känner den i åtskilliga socialistiska klubbar här i Stockholm, och jag vågar derfor påstå, att den icke är sådan han skildrade den. Jag föreställer mig, att landets representanter böra handla efter sin bästa öfvertygelse och icke efter den, som kan finnas hos en och annan af deras kommittenter. Jag antager därför, mine herrar, att det gamla Sverige hädanefter som hittills vill försöka upprätthålla sig såsom en själfständig stat och uthärda de kostnader, som för sådant ändamål erfordras. Är det nu så, att dessa kostnader för närvarande äro för stora, nå väl, reducera dem då, men omöjliggör icke vårt försvar och säg icke, att Sverige icke kan bära de för försvaret nödiga kostnaderna. Det är icke lämpligt att fälla sådana yttranden i en parlamentarisk församling. Jag tror för öfrigt icke att det är sant. Jag tror icke, att bördorna för vårt försvar äro de, som företrädesvis trycka oss. Det finnes många andra bördor, som äro långt tyngre att bära, och kostnaden för försvaret står hos oss icke i något missförhållande till hvad den är i andra länder. Diskussionen här i dag har egentligen gått ut derpå, att det icke så mycket är fruktan för dessa 12 dagar utan fastmer fruktan för ytterligare utsträckning af öfningstiden i framtiden, som gör att man är obenägen för det föreliggande förslaget. Man kan verkligen blifva litet vemodigt ständ, när man här får höra personer yttra, att det vore så förskräckligt, om våra gossar skulle öfva sig i tolf dagar till. Men de fleste talare, som uppträd mot förslaget, hafva sagt: jag fruktar att det icke skall stanna dervid, utan man skall komma till 90 eller 120 dagar, och på detta sätt skulle vi för att skydda oss mot yttre fiender framkalla inre fiender. Ja, de, som framkalla inre fiender, äro just dessa, som icke göra annat än söka framkalla hat och bitterhet mellan de skilda klasserna. Vi vilja hjälpa dem litet hvar, och vi hafva vid sistlidne riksdag nedsatt de arbetande klassernas afgifter till så väl stat som kommun. Det är nu icke heller fråga om att öka deras besvär mer än andra klassers. Frågan är att öfva alla i vapnets bruk, så att de i farans stund kunna försvara fosterlandet, hvilket väl är en skyldighet så väl för den fattige som den rike. Kan man väl tro, att om fienden skulle intränga i vårt land, icke alla måste biträda till försvarande af fosterjorden? Man har talat om, att detta vore att pålägga ökade skyldigheter, särskildt för jordbrukarne. Jag ber då att till en början få bemöta det under diskussionerna om försvarsfrågan ofta fälda yttrandet, att försvaret för närvarande endast åligger en viss samhällsklass. Hvad menar man egentligen dermed? Kan man kalla alla människor, som ega jord i Sverige, för en samhällsklass? Indelningsverket hvilat

för närvarande på den svenska jorden, icke på någon enda klass. Jag befinner mig sjelf i denna kategori. Således låtom oss icke tala om denna orättvisa såsom hvilande på en enda samhällsklass, utan såsom hvilande på den svenska jorden. Jag vill då yttra min mening om denna orättvisa. Indelningsverket har icke tillkommit genom en orättvisa; det tillkom på den tid, då det var särdeles kostbart att uppsätta rytteri; och då i allmänhet ringa skatter inflöto till staten, förmodade denna det ej, men medgaf i stället att den, som åtog sig att hålla en ryttare, derigenom befriade sin jord från skatt. Deraf frälsefriheten. Det var således icke någon orättvisa, ty hvar och en egde genom att deltaga i rusttjensten befria sin jord. Vidare, då det ansågs nyttigt för landet, att stora slott der uppfördes, medgat man friheter åt dem, som på sina gårdar uppförde och underhöllo sådana. Deraf säterifriheten. Under tidernas lopp hafva dock dessa skyldigheter upphört, enär man icke utkräft rusttjenst af adeln, därför att på denna tid adeln tjenade konungarne och innehade höga tjänster i staten, utan att därför åtnjuta någon lön, och på detta sätt kan man säga, att frälsefriheten slutligen blifvit en orättvisa. Vilja herrarne nu borttaga denna adelns frihet från att behöfva deltaga i indelningsverkets bördor, så skall jag för min del — och jag talar för några och tjugu mantal frälse — gerna vara med derom. Men jag hemställer, huru vida det icke vore lättare att åstadkomma en sådan delning sedan bördorna blifvit minskade, än då de bibehållas vid hvad de förut varit. Kan icke hvar och en, som önskar antingen fullständig afskrifning eller utjemning af bördorna, äfven till den privilegierade jorden, anse sig dock vinna något genom den afskrifning, som här ifrågasättes? Det torde väl vara gifvet, att om en tredjedel häraf är borta, är det lättare att få bort återstoden eller fördela den, derest Riksdagen beslutar att fördela bördorna på den öfriga jorden.

Vid bedömandet af frågan om den föreslagna lindringen har jag sökt göra mig reda för, huru mycket indelningsverket skulle representera i penningar, och jag tror jag kommer sanningen nära, om jag säger, att grundskatter och indelningsverk kunna i penningar värderas till omkring 200 kronor per mantal. På somliga orter, såsom t. ex. i Upland, der jag har egendom, utgöra dessa mera, och på andra orter mindre, men i allmänhet kunna de värderas till omkring 200 kronor per mantal. Borttager man nu på en gång 30 procent häraf, blir det i sanning en lindring för hemmansegarne. Jag upprepar den fråga, jag förut framställt, hafva herrarne verkligen rätt att till sina kommittenter säga: Vi hafva afslagit ett framlagdt förslag om att med 30 procent nedsätta edra utgifter till staten eller minska dem med 50 å 60 kronor? I dessa tider är detta icke någon ringa summa med afseende på jordbrukarnes ställning. För några dagar sedan tillät jag mig här, berörande jordbrukets ställning, förorda en åtgärd, som jag ansåg skulle kunna bidraga till, att jordbrukarne skulle få mera betaldt för sin spanmål. Då svarade man mig: Det är icke på det sättet, vi skola hjälpa jordbrukarne, att vi sätta tull på spanmål, utan genom lindrande af deras skatter. Nu föreligger frågan om en sådan lindring, och då afstyrker samme talare densamma. Måne jag

*Angående
antagande af
ny värn-
plägtslag.
(Forts.)*

Angående
untagande af
ny värn-
pligtslag.
(Forts.)

skall söka förklaringsgrunden härtill uti den omständigheten, att i Halland är det obetydligt med grundskatter? Af uppgifter, som vi nyligen sett i en tidning, finna vi, att de föreslagna lindringarna för hela Halland icke skulle utgöra mer än 40 à 50 tusen kronor, medan desamma deremot för Elfsborgs län skulle utgöra 192,000 eller närmare 200,000 kronor. Detta påstår jag vara en sådan lindring, att jag såsom representant för sistnämnda län icke vågar taga på mitt ansvar att afslå densamma, då den erbjudits af regeringen, då jag vet, att Första Kammaren vill bevilja densamma, och då städernas representanter troligen medgifva den. Under sådana förhållanden skulle väl de, som här föra jordbrukets talan, säga: »Nej, vi vilja det icke», och hvad är orsaken? Jo, man befarar, att det ändå icke kan leda till hvad man önskar. Man befarar, att det skulle medföra ytterligare kostnader för rust- och rotehållarne. Så vidt jag förstår, skulle dessa ökade kostnader icke bestå i annat än att man skulle använda några flere man att utbildas till underbefäl samt att några flere korporaler skulle användas för beväringens öfningar. Detta skulle föranleda så oerhörda kostnader, att rust- och rotehållarnes lega till soldaten skulle ökas med 30 procent af hvad den förut vore. Tro herrarne, att detta är sannolikt? Jag anser det vara omöjligt. Vi äro allt för praktiska för att icke kunna bedöma sådana saker, och vi låta därför icke förläda oss af sådana framställningar.

Man har sagt, att man icke borde bifalla detta förslag, ty det fordrades sedan mycket mera, såsom att man skulle omorganisera stammen, men, mine herrar, innehåller icke Kongl. Maj:ts proposition just ett sätt att omorganisera stammen. Det afsågs just med 1883 års förslag, att stammen icke skulle antagas för längre tid utan endast för två år och sedan vara pligtig att tjenstgöra vid behof. Innehåller icke Kongl. Maj:ts proposition just detta i fråga om den värfvade armén, och har icke Första Kammaren bifallit det samma för några dagar sedan? Går då icke detta förslag i önskad syfte? Åtskilliga talare hafva sagt, att om 1883 års förslag nu föreläge, skulle de icke tveka att bifalla detsamma. Men 1883 års förslag är ju afslaget, och man kan väl icke begära, att Kongl. Maj:t åter skall framlägga ett förslag, som nyss fallit. Inom landets olika delar uppstod en stark opposition mot 1883 års förslag, som man ansåg skulle medföra öfverdrifna kostnader, och stämningen var sådan, att det ganska allmänt talades om, att man borde reorganisera indelningsverket. Men äfven de, som nitälska för 1883 års förslag, måste ju erkänna, att om det vid detta experiment visar sig, att den värfvade armén motsvarar förväntningarna, samt om de med mig lika tänkande skulle finna sig öfvertygade om, att den gamla stammen kan organiseras, så är ju ett steg dertill taget genom att icke förstöra indelningsverket, för hvilket vi hafva förtroende. Vi veta nemligen, att detta är en stam, som i moraliskt hänseende är att värdera, ty vi känna, att de äro hederliga karlar, och vi frukta, att de värfvade soldaterna icke skulle blifva så bra.

Här äro således, enligt min tanke, utsigter för antingen 1883 års förslag eller indelningsverkets bibehållande. I förra afseendet har jag den förmånen, att jag får experimentera och öfvertyga de tveksamma

samt möjligen få detta förslag igenom. Håller jag deremot på indelningsverket, så har jag åtminstone detta kvar, och om försöket med den värfvade stammen icke lyckas, icke vinner förtroende, så vet jag att det dock finnes något försvar, men med antagande af 1883 års förslag finnes, om detta misslyckas, *ingenting*. Det föreliggande förslaget anser jag således vara det bästa, emedan det lemnar vägen öppen att kunna gå åt hvilkendera sidan som helst. De som intressera sig för försvaret kunna delas i 2 grupper: den ena omfattande 1883 års förslag och den andra slutande sig till indelningsverket. Med antagande af detta förslag, kunna vi gå vidare så väl på den ena som den andra vägen.

Jag ber nu att med några ord få vidröra frågan om de ökade skatter, som skulle läggas på dessa s. k. arbetsklasser. Till en början får jag säga, att med den erfarenhet jag har af landtbruket och de mindre jordbrukarne i allmänhet, så är icke deras ställning bättre än dessa arbetares. De små jordbrukarne med sina obetydliga jordlappar äro mycket tyngda icke blott af grundskatterna utan äfven af kommunalskatterna och de äro sannerligen mycket sämre lottade än de här ofta omtalade arbetarne. Kommunalskatterna synas mig vara för framtiden det mest oroande, i synnerhet om vi tänka på huru dessa skatter vuxit sedan 1862. Jag kan således icke finna annat än att man behöfver lika mycket se på dessa små jordbrukares bästa som på de öfriges, och detta skulle befordras just genom de nedsättningar, som här äro i fråga. Slutligen ber jag att, med afseende å den ökade börda, som skulle åläggas de beväringsskyldige, få erinra, att de skulle få ersättning genom dagaflöning. Om de således få en tillräcklig ersättning, så torde de finna sig vid denna förändring. Denna tillsats i denna lag är af ganska stor vikt. Det är derför icke värdt att hålla ett sådant förskräckligt bråk och så mycket tal om att de skola exercera i 12 dagar mer eller mindre.

Jag vill icke upptaga Kammarens tid längre, men jag vill blott, med anledning af en talares yttrande, att Första Kammaren visat obenägenhet att gå oss till möte, säga att i denna så väl som i många andra frågor har Första Kammaren visst icke visat någon ovillighet att gå Andra Kammarens önskningsar till mötes. Första Kammaren har antagit Kongl. Maj:ts proposition, och om vi skola erkänna sanningen, så äro de der begärda 18 dagarnes tillökning hederligt betalda med de 3 millioner, hvartill afskrifningen skulle gå. När nu öfningsdagarnes ökning nedsättes till 12, så hoppas jag att Första Kammaren går oss äfven i detta afseende till mötes, och vi hafva då sannerligen ej skäl att beklaga oss öfver Medkammaren:

Herr Talman! Jag anhåller om proposition på bifall till Utskottets förslag.

Herr Ekman: Jag har tagit mig friheten att å nyo begära ordet för att med allvar tillbakavisa de beskyllningar, som Herr Grefve Sparre nyss behagade rigta, såsom jag tyckte mig finna, äfven emot mig. Han talade i pluralis och vände sig åt mig, så att jag har all anledning tro, att det det var äfven mig han åsyftade. Han sade nemligen,

*Angående
antagande af
ny värn-
pligtslag.
(Forts.)*

Angående
antagande af
ny värn-
pligtslag.
(Forts.)

att jag skulle med mitt tal upphetsa massorna. Jag ber att på det bestämdaste få tillbakavisa en sådan beskyllning. Jag vill erinra Grefve Sparre om hvad som hände för en stund sedan, då det var fråga om privatbankernas intresse. Herr Grefven kände sig då så förnärad af en talares moderata utlåtande, att han anhöll att i Kammaren få skydd för sådana utfall. Äfven jag anhåller att för framtiden få skydd för den ärade ålderspresidentens hetsiga angrepp, då man råkar vara af en annan åsigt än han. Jag anhåller att okränkt få i Kam-maren uttala mina åsikter i den ena så väl som i den andra frågan.

Hvad vidare beträffar sjelfva den sak, som nu föreligger, så började den ädle Grefven sitt anförande, något upprörd, ungefär med de orden: »det är förskräckligt att här i Kammaren ständigt höra talas om, att man icke vill försvara sitt fädernesland». Jag har för min del icke hört någon som sagt, att han icke vill försvara sitt fädernesland. Då 30 millioner kronor användas för både landt- och sjöförsvaret, så är det icke underligt om de, som få vara med att bära dessa bördor, känna sig kränkta, då de gång efter annan få höra, att de icke vilja försvara sitt fädernesland. Men det är mot de beständigt förökade bördorna de protesterar, ty dessa stiga öfver landets krafter. Det är dessa nya fordringar som de vilja tillbakavisa, emedan de tro att, genom en förståndigare användning af de 30 millioner, som äro för försvaret anvisade, vi skulle kunna få ett någorlunda tryggande försvar.

Herr And. Persson: Herr Talman! Mine herrar! Då jag nu uppträder i denna fråga, så ber jag först och främst att få tillkännagifva, att jag allt sedan det Kongl. förslaget till Riksdagen inkom önskat frågornas lösning; och detta fastän jag icke kunde i allo gilla Kongl. Maj:ts förslag. Jag har önskat detta hufvudsakligen därför, att jag trott och hoppats, att det skall utgöra ett steg framåt till lösning af frågan i dess helhet. Jag har under de år jag varit med kommit till den erfarenhet, att försvarsfrågan blifvit för hvarje år allt mer och mer motbjudande att behandla, och då det nu föreliggande förslaget kan bidra till frågans framtida lösning, så vill jag icke motarbeta detsamma.

Då jag emellertid fick se Lag-Utskottets nu föreliggande s. k. sammanjemkningsförslag, så gjorde jag mig dock den frågan: är här skipad en fullkomlig rättvisa i fråga om sammanjemkningen i den punkt, som, i synnerhet för landsbygdens representanter, är den af alla mest ömtåliga, nemligen i fråga om dagantalet. Jag kan förstå att man kunnat tvista ganska mycket om åtskilliga andra punkter, hvarutinnan Kamrarne stannat uti olika beslut, såsom om åldersklassernas i beväringen antal och om landstormen m. m.; men jag hade dock föreställt mig, att i fråga om dagantalet hade man, för att icke hafva pekats hvarken åt venster eller höger, bort taga medelsiffran emellan Kamrarnes beslut. Sådant har nu icke inträffat, och emot hvad som i detta fall skett måste jag uttala mitt ogillande.

Det har jemväl från fullt trovärdigt håll försäkrats, att här icke är och icke kan blifva fråga om annat än att antingen antaga eller förkasta det nu framlagda förslaget och icke något som afser någon

annan sammanjemkning. Jag ber att få tillkännagifva, att en sådan uppfattning kan jag icke gilla. Jag böjer mig likväl för den åsigten och skall icke nu framställa något särskildt yrkande för att så vidt på mig beror icke framkalla något hinder för frågans lösning.

Jag ber vidare få nämna, att jag tror, att man under denna diskussion något slagit öfver målet och icke minst den ärade Grefven från Elfsborgs län. När han talar om, att vi icke vilja försvara vårt fosterland och när han vidare talar om, att alla Sveriges jordegare betala till indelningsverket, så är det icke enligt med verkliga förhållandet. Det finnes, så vidt jag vet och hört, ingen, som icke vill försvara sitt fosterland, fastän meningarne varit, äro och säkerligen äfven framdeles förblifva delade derom, huru långt man i detta hänseende bör gå; och hvad beträffar hans påstående om att alla jordegare betala till indelningsverket, så är det helt enkelt icke sant.

Jag har verkligen framställt förslag i det syfte som han talade om, att äfven den jord, som nu icke bidrager till indelningsverket, skulle få deltaga deruti, men derutinnan fick jag intet understöd, åtminstone icke af honom. Jag tror, att han också i andra hänseenden slagit öfver målet. När det var fråga om tullen, yttrade han att 3 à 4 kronor för de mindre jordegarna vore, som orden föllo: en förskräckligen stor summa. Nu har summan växt till 60 kronor och det finner han vara ett aldeles rysligt stort belopp. Det är väl icke dessa mer eller mindre betydliga penningesummor vi skola komma till, utan hvad vi hafva att fästa oss vid, är det mål, vi vilja ernå, nemligen en rättvis och riktig beskattning, så att alla rikets invånare i mån af hvars och ens förmåga få bidraga till kostnaderna i och för rikets försvar; och detta är, efter min uppfattning, lika riktigt som att en hvar medborgare i samhället är skyldig med sin person deltaga i den allmänna värnpligten.

Det kan icke nekas, att detta förslag i afseende på grundskatterna innebär en verklig skattelindring, men så är icke förhållandet i fråga om indelningsverket. Den ersättning, som åt dessa skattskyldige nu är föreslagen att lemnas i form af lindring, kan, i följd af kostnadernas alltjemt fortgående stegring, inom kort vara kanske helt och hållet försvunnen. I de orter således, der bördan för indelningsverket trycker hårdare än grundskatterna, komma de skattskyldige i en sämre ställning än dessa inom andra orter. Det är därför af stor vikt för mig, om regeringen vill göra ett uttalande om, dels huruvida det är regeringens afsigt att fortgå på skattelindringarnas väg och dels om regeringen vill framkomma med det förslag, der kostnaderna för indelningsverket så vidt möjligt fixeras. Detta skall för mig och de, som stå på samma ståndpunkt som jag, vara af stor vikt och bestämma det slutliga votum jag kommer att i denna sak afgifva. För närvarande, Herr Talman! har jag icke något yrkande att göra.

Herr Lyth: Jag har icke ansett mig behöft yttra mig i denna fråga, då den förra gången förelåg till afgörande i Kammaren, emedan jag visste, att jag alltid vid frågans slutliga afgörande skulle få tillfälle att uttala min åsigt. Jag ber nu att få förklara, att jag röstar för bi-

Angående
antagande
af ny värn-
pligtslag.
(Forts.)

fall till afskrifning af 30 procent af såväl grundskatterna som rustnings- och roteringstungan, men jag vill dermed förklara, att jag icke gjort det för att derigenom lemna något slags ersättning åt någon för den ökning af värnpligten, som är föreslagen. Jag föraktar all köpslagan, då det gäller fäderneslandets största och viktigaste angelägenheter och här därför i denna sak velat förbehålla mig full handlingsfrihet att rösta huru jag önskar och anser vara riktigt och nyttigt i hvarje särskildt fall. Sedan jag sagt detta, ber jag få meddela, att jag kommer att lemna min röst för bifall till det nu föreliggande förslaget om 12 dagars ökade beväringsofningar och jag gör det, mine herrar, därför att jag älskar mitt fosterland och önskar framgång åt allt, som jag anser kan befordra dess trygghet och sjelfständighet liksom äfven af kärlek för den ungdom, som skall få dessa dagars ökade öfning, emedan jag hoppas, att dessa dagars öfningar, väl ordnade och handhådda, skola blifva en god och nyttig uppfostran för Sveriges ungdom i både andligt och lekamligt afseende och synnerligen med afseende på deras duglighet att, om så behöfves, kunna försvara sitt fosterland. Man har sagt, att vi icke göra några större uppoffringar för vårt försvar, att vi ej mera få något krig och att vi således ej behöfva något försvar och att vi i allt fall icke kunna försvara oss m. m. Jag ber att få protestera mot dylika uttalanden. Jag tror här är det gamla ordet sant och tillämpligt som säger: *“att när en stark beväpnad försvarar sitt hus, så blifver det i frid, som der inne är“*; det kan hända, att om vi icke snart tänka härpå, den tid kan komma då vi få ångra, att vi försummat att uppfylla våra pligter med afseende på vårt fosterlands försvar.

Sedan jag sagt detta, behöfver jag icke vara mångordig. Jag skall dock bedja att få säga några ord med anledning af att här talats så mycket om den fattige arbetaren eller den honom likstälde och de uppoffringar, som genom det nu föreliggande förslagets antagande skulle drabba dem. Det är naturligt, att från en sida sedt, så blir för dessa mindre bemedlade ynglingar uppoffringen lika stor som för alla andra, men å andra sidan eller i rent ekonomiskt afseende, så synes det mig, att då de under dessa öfningar erhålla kläder, husrum och underhåll och dertill möjligen något litet dagtraktamente samt dertill behöfelig och nyttig uppfostran — att denna skyldighet icke bör anses för dem särdeles betungande. Då jag nu talar härom skulle jag vilja till Herr Krigsministern göra en ödmjuk framställning om, huruvida regeringen är sinnad framlägga förslag om beviljande af något dagtraktamente under dessa 12 dagars ökade beväringsofningar, i fall de blifva i lag anbefalda; att så är meningen tror jag och tycker då, att uppoffringen för dessa fattiga arbetare genom 12 dagars ökad värnpligtsöfning icke blir något att tala om, såsom åtskilliga personer här ordat vidt och bredt om, och vid sådant förhållande tror jag, att jag kan behålla mitt samvete lika lugnt och att jag med lika trygghet kan nedlägga mig på min hufvudkudde som den ärade talaren från Stockholm sade sig kunna göra.

Jag ber att få med dessa ord helt kort och godt tillkännagifva

att jag kommer att rösta för bifall till Lag-Utskottets sammanjemkningsförslag.

*Angående
antagande
af ny värn-
pligtslag.
(Forts.)*

Herr Grefve Sparre: Med anledning af hvad en ärad talare mot mig framkastat, ber jag blott få säga, att jag icke afsett honom, men att, på sätt här om dagen en annan värd ledamot yttrade, jag icke rår för, om någon känner sig träffad.

Herr Carl Ifvarsson: Vidkommande hvad en talare på gotlandsbänken yttrade, nemligen att han älskade sitt fosterland, så föreställer jag mig, att hvar och en af oss äfven kan säga, att *han* älskar sitt fosterland. Samme talare yttrade vidare, att han älskade ungdomen och jemväl af sådan orsak ville rösta för en ökad beväringstid. Jag tror emellertid, att denna ungdom i så fall skall få skäl att säga: Gud bevare oss för våra vänner! ty icke tror jag, att ungdomen skall tacka för det den får en sådan ökad skyldighet. Jag tror icke, att man visar, att man älskar ungdomen genom att pålägga densamma bördor. Något annat är, om man tror detta vara en nödvändighet.

En talare på elfsborgsbänken har sagt att, när tullfrågan var före i Kammaren, en talare från hallandsbänken skulle yttrat, att han icke ville vara med om skyddstull, utan genom en lindring af grundskatterna afhjelpa det rådande betrycket. Jag ber få säga, att mer än en talare på hallandsbänken yttrat sig i nämnda frågor, men jag erkänner att äfven jag yttrat mig i den rigtningen. Jag tror mig hafva visat, att jag oberoende af värnpligtsfrågan vill gå in på dess lindringar. Detta torde inhemtas af denna Kammares protokoll. Att icke Första Kammaren velat göra sammaledes, kan icke Andra Kammaren hjälpa.

Samme ärade talare yttrade vidare, att det bästa i det föreliggande förslaget till värnpligtslag vore, att vår beväring ungdom skulle få betaldt. Jag har förgäfvets sökt något sådant stadgande, hvarigenom en slik betalning är till beloppet föreslagen. Således, när hvad han säger sig anse vara bäst i lagen, icke finnes till, då kan jag icke finna, att deri finnes något godt.

Då jag icke kan finna något skäl anfördt, som mera än förut talar för bifall till föreliggande förslag, står jag fast vid hvad jag förut yttrat. Emellertid skulle jag gerna vilja från statsrådsbänken höra, om regeringens syftemål är att fortsätta på den inslagna vägen eller, derest föreliggande förslag bifalles, stanna dervid, ty derpå kan mångens votum komma att bero. Den ene kan nemligen tänka, att det skall stanna dervid för länge. En annan kan tänka att, om man bifaller föreliggande förslag, man också kan komma att gå längre. För den skull skulle jag gerna vilja höra regeringens tanke i frågan. Jag vill därför icke säga, att man skall kunna sätta fullt förtroende till detta yttrande från statsrådsbänken, ty det har under tidernas lopp visat sig, att man icke får bygga för mycket på dylika yttranden. Det kan uppstå en annan regering med andra åsikter. Allt sedan 1809 torde vi hafva tydliga bevis på, hvad vi kunna bygga på stora löften. Men i alla händelser torde, som sagdt, mångens votum vara beroende på regeringens ställning till frågan. På mitt votum har den icke någon inverkan.

Angående
antagande
af ny värn-
plägtslag.
(Forts.)

Herr Sven Nilsson: För min del har jag vid innevarande riksdag redan uttalat min åsigt i frågan. Den finnes förvarad i Kammarens protokoll för den 18 April, och då jag nu ej har något vidare att tillägga, tänker jag således icke nu att upptaga Kammarens tid, utan hänvisar till mina föregående yttranden, som af Kammararen redan äro kända. Jag har under riksdagen vid behandling af förslaget om lindring i rustningsbesväret framlagt ett förslag, som, om det blifvit antaget, åtminstone skulle gjort det möjligt för mig att kunna rösta för det föreliggande förslaget, men nu är detta för mig omöjligt. Under sådana förhållanden och då det är antagligt, att förslaget bifalles, vore det önskligt, om regeringen ville till ledning för framtiden lemna ett svar på Herr Anders Perssons framställning. Jag tror att i en så viktig fråga som den föreliggande hela landet skall sätta stort värde på ett sådant svar, helst om det gifves i den riktning jag förut uttalat.

Den vidare öfverläggningen uppsköts till kl. 7 e. m., då detta sammanträde, enligt utfärdadt anslag, komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 4 e. m.

In fidem

H. A. Kolmodin.